

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Företagsekonomiska Institutionen
Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet

Kandidatuppsats 10 Poäng
VT 2007

GOING CONCERN

- EN STUDIE UR ETT SVENSKT PERSPEKTIV

Författare: Mikael Björklund
Gustav Svallebo

Handledare: Jan Marton
Anna-Karin Petterson

FÖRORD

Vi vill tacka de personer som i samtal och intervjuer bidragit med värdefulla insikter och erfarenheter utan vilka denna uppsats inte kunnat komma till stånd. Speciellt vill vi tacka Per Sundaeus på Öhrlings PricewaterhouseCoopers som gav oss uppslaget till ämnet och förmedlat värdefulla kontakter. Vi vill även tacka våra handledare Anna-Karin Pettersson och Jan Marton som agerat stöd och rådgivare under en stundtals svår process.

Göteborg i Juni 2007

Mikael Björklund

Gustav Svallebo

SAMMANFATTNING

Kandidatuppsats i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet, Extern Redovisning och Ekonomistyrning, VT 2007

Författare: Mikael Björklund och Gustav Svallebo

Handledare: Jan Marton och Anna-Karin Pettersson

Titel: Going Concern – en studie ur ett svenskt perspektiv

Bakgrund och problem: Antagandet om fortlevnad ses i redovisningspraxis som en självklarhet. Problemet är att tillämpningen av fortlevnadsprincipen inte alltid ger en rättvisande bild av bolagets ställning. Dessutom sker stora förändringar i reglering och normgivning utan att principen tas upp till diskussion.

Syfte: Uppsatsens syfte är att utvärdera redovisningsprincipen going concern. Syftet är dessutom att beskriva hur principen skildras i redovisningsteorin, i de svenska regelverken samt försöka ge en bild av begreppets status i nutida svensk redovisningspraxis. Vi kommer även att utvärdera going concern som bedömning samt dess relevans ur ett redovisnings- samt revisionsperspektiv. Vi kommer även att diskutera vilken effekt denna bedömning har för bolagets olika intressenter.

Avgränsningar: Vi kommer i vår uppsats huvudsakligen behandla frågan om going concern för icke-noterade svenska företag. Utländska förhållanden och exempel tas upp och diskuteras för att ge en bild av alternativa synsätt, men inte i syfte att ge en fullständig bild av going concern internationellt.

Metod: Vi har genomfört en kvantitativ studie av 101 konkursade aktiebolags årsredovisningar. Dessutom har kvalitativa intervjuer med såväl teoretisk som praktisk expertis inom redovisningsområdet genomförts. Djuplodande studier av regelverk och redovisningsteoretisk litteratur har utgjort referensramen för vår uppsats.

Resultat och slutsatser: Fortlevnadsprincipen har i nutida praxis ingen betydelse. Principen skulle behöva formuleras om för att återfå sin relevans i praxis. Dessutom finns det behov av en mer detaljerad redogörelse av en kvalitativ bedömning av företagets förutsättning till fortsatt drift i årsredovisningen.

Förslag till vidare forskning: Det skulle vara intressant att titta djupare på samtliga grundläggande principers ställning och tillämpning i dagens praxis. Vi skulle även gärna se att det gjordes en jämförande studie mellan de skilda redovisningsteorier som ligger till grund för svensk normgivning respektive IASB:s normgivning.

FÖRKORTNINGAR

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen
BFL	Bokföringslagen
BFN	Bokföringsnämnden
BFNAR	Bokföringsnämndens Allmänna Råd
FAR SRS	Föreningen Auktoriserade Revisorer – Svenska Revisorssamfundet
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IFAC	International Federation of Accountants
IFRS	International Financial Reporting Standards
ISA	International Standards on Auditing
RR	Redovisningsrådet
ÅRL	Årsredovisningslagen

INNEHÅLL

1. Introduktion.....	8
1.1. Bakgrund.....	8
1.2. Problemdiskussion & Problemformulering	8
1.3. Syfte	9
1.4. Avgränsningar.....	9
2. Teori och Referensram.....	10
2.1. Going Concern - Antagande om fortlevnad.....	10
2.2. Redovisningens användare och intressenter	11
2.3. Reglering i Sverige	12
2.3.1. Svensk Redovisningstradition.....	12
2.3.2. God redovisningssed.....	13
2.3.3. Rättvisande bild	13
2.3.4. Going Concern i årsredovisningslagen	14
2.3.5. Going Concern i BFNAR.....	14
2.3.6. Going Concern i IFRS	15
2.4. Revision och going concern.....	16
2.5. Going concern ur ett internationellt perspektiv	17
2.5.1. Sverige	17
2.5.2. Danmark.....	18
2.5.3. Österrike.....	18
2.5.4. Argentina.....	19
2.5.5. Belgien	19
2.5.6. Tyskland.....	20
2.5.7. USA.....	21
2.5.8. Australien.....	21
2.6. Framtidens svenska normgivning & trender.....	22
3. Metod	23
3.1. Källkritik	23
3.2. Datainsamling	23

3.3. Studie av Konkurer.....	24
3.3.1. Tidsperiod samt avgränsning	24
3.3.2. Urvalet.....	25
3.3.3. Granskning av årsredovisningar	25
3.4. tolkning av regelverk	25
3.5. Intervjuer.....	26
3.6. Studier av utländsk redovisningspraxis	27
3.7. Beroende	28
4. Empiri	29
4.1. Studier av konkurser i Sverige	29
4.2. Intervjuer med revisorer & praktiska redovisningsexperter	32
4.2.1. Pär Falkman, redovisningsexpert, Ernst&Young	32
4.2.2. Claes Thimfors, Revisor Öhrlings PricewaterhouseCoopers.....	35
4.2.3. Jan Hanner, Redovisningsspecialist, Öhrlings PricewaterhouseCoopers ..	35
4.3. Akademiska redovisningsexperter om principen.....	37
4.3.1. Resultaträkningen och kassaflödesanalysen	38
4.3.2. Gränsområdet.....	39
4.3.3. Goodwill	40
4.3.4. Om en mer tvingande lagstiftning.....	40
4.3.5. Företagsledningens motvilja	40
4.3.6. Revisorns uttalande och intressenter.....	41
4.3.7. Båda experter tycker att principen måste vara kvar.....	42
4.3.8. Revisionsplikten.....	42
4.3.9. Behov av förändring	43
4.3.10. Krav på förvaltningsberättelsen	44
5. Analys	45
5.1. Principens status.....	45
5.2. Kompetens	46
5.3. Olika intressentgruppers perspektiv.....	46
5.4. Frågående av principen	48

5.5. Bedömningen	48
5.6. Otillbörlig användning	50
5.7. Going Concern Internationellt	50
5.7.1. Krav på likvidationsvärden	51
5.7.2. Avsättningar	51
5.7.3. Ansvar	51
5.7.4. Förvaltningsberättelsen	52
5.8. Bolag i likvidation.....	52
5.9. Revisorns roll	53
5.10. Om Tvingande regelverk	54
6. Slutsatser och Diskussion	55
6.1. Slutsats	55
6.2. Förslag till vidare forskning.....	56
7. Källförteckning	57
Bilaga I: Bolag i Studie.....	59

1. INTRODUKTION

I introduktionskapitlet ges en beskrivning av bakgrunden till vårt uppsatsämne. Utifrån bakgrunden diskuteras sedan problemområdet som leder fram till själva problemformuleringen och slutligen syftet med vår studie.

1.1. BAKGRUND

Antagandet om fortlevnad är en grundläggande princip som ligger till grund för såväl svensk som internationell redovisning. Principen going concern kan i redovisningssammanhang generellt beskrivas som kravet på att redovisningen skall upprättas under antagande om bolagets fortlevnad om inte motsatsen kan antas, dvs fortlevnaden är starkt ifrågasatt. T.ex. bör anläggningstillgångar tas upp till sitt nettoförsäljningsvärde vid avsteg från principen om fortsatt drift istället för det annars tillämpade anskaffningsvärdet med ackumulerade avskrivningar. I FAR SRS:s Vägledning om Årsredovisning i Aktiebolag beskrivs fortlevnadsprincipen enligt följande: ”Det förutsätts att företagets verksamhet kommer att fortsätta om inte företagets livslängd uppenbarligen är begränsad, t.ex. genom ett nedläggningsbeslut.” Principen ges i redovisningsteorin bland annat som försvar för att inte värdera tillgångar till sina respektive likvidationsvärden vilket vore rimligt i en organisation som är på väg att upphöra.¹

Frågan huruvida företag skall frånga redovisning enligt fortlevnadsprincipen när fortlevnaden är rimligt osäker t.ex. vid kapitalbrist eller hotande konkurs av annan anledning ges inget tydligt svar. Enligt IFRS regelverk (IAS1:23-24) skall bolag när de upprättar sin redovisning bedöma förutsättningarna för företagets fortlevnad och vid rimligt tvivel därom upplysa om detta och anpassa sin redovisning till att spegla bolagets möjliga icke-fortlevnad, s.k. non-going-concern.

Non-going-concern-redovisning har traditionellt funnits i den anglosaxiska redovisningstraditionen där principen om rättvisande bild haft en starkare ställning, och i och med införandet av IFRS för svenska noterade företag och den pågående harmoniseringen så har frågan om non-going-concern på regelverksnivå funnit sin väg till svensk redovisning även om praxis i Sverige än så länge verkar opåverkad av frågan.

1.2. PROBLEMDISKUSSION & PROBLEMFORMULERING

Vi har fått uppfattningen om att företagens antagande om going concern i stort sett alltid är givet, och vi vill utreda om så verkligen är fallet. Vi ämnar därför undersöka hur vanligt det är att konkursade bolag faktiskt övergett going concern principen (antagandet om fortlevnad) i redovisningen av sitt senaste bokslut innan konkursen.

¹ Smith, *Redovisningens Språk*. Lund 2006, s.77-79.

Det verkar finnas en viss oklarhet för hur principen skall tolkas och därför kommer vi presentera dels det teoretiska ramverket, de lagar som berör principen samt hur praktiker och experter på redovisningsområdet ser på principens status och tillämpning.

Vi vill utreda om det i svensk redovisningspraxis görs en aktiv bedömning gällande bolagets förmåga till att fortleva som en going concern, samt hur redovisningsteoretikernas respektive praktikernas syn på principen möjligtvis skiljer sig åt.

Vi avser också undersöka vilken betydelse en eventuell uttalad bedömning av going concern har för bolagets intressenter och ifall det skulle vara realistiskt och fördelaktigt för bolagets intressenter med ett mer tvingande regelverk rörande ett frångående från redovisningsprincipen. Vi har fått uppfattningen om att ingen tillämpar likvidationsvärden i sin redovisning och ifrågasätter därför om denna del av principen har någon relevans eftersom ingen tillämpar den. Vårt mål är även att utifrån en dialog med teoretiker samt redovisningsexperter och revisorer undersöka om dagens praxis för going concern kan anses ge en rättvisande bild av företaget. Vi kommer även att titta på andra länders tillämpning av going concern principen för att se om det finns något att ta lärdom av i deras tillämpning av densamma.

De två huvudfrågorna som studien söker besvara formuleras enligt följande:

Är tillämpningen av fortlevnadsprincipen en självklarhet i svensk redovisningspraxis och ligger detta i så fall i linje med de syften som redovisningen ämnar uppfylla?

Är going concern en förlegad redovisningsprincip eller spelar den fortfarande en väsentlig roll i svensk redovisning?

1.3. SYFTE

Uppsatsens syfte är att utvärdera redovisningsprincipen going concern. Syftet är dessutom att beskriva hur principen skildras i redovisningsteorin, i de svenska regelverken samt försöka ge en bild av begreppets status i nutida svensk redovisningspraxis. Vi kommer även att utvärdera going concern som bedömning samt dess relevans ur ett redovisnings- samt revisionsperspektiv. Vi kommer även att diskutera vilken effekt denna bedömning har för bolagets olika intressenter.

1.4. AVGRÄNSNINGAR

Vi kommer i vår uppsats huvudsakligen behandla frågan om going concern för icke-noterade svenska företag. Utländska förhållanden och exempel tas upp och diskuteras för att ge en bild av alternativa synsätt, men inte i syfte att ge en fullständig bild av going concern internationellt.

2. TEORI OCH REFERENS RAM

Kapitlet beskriver den teori och referensram som utgör bas och kunskapsgrund för vår uppsats. Begreppet going concern beskrivs och sedan redogörs för de lagrum som är relevanta för vårt ämne. Avslutningsvis redogörs för principens status i utlandet.

2.1. GOING CONCERN - ANTAGANDE OM FORTLEVNAD²

Principen om going concern utgår från ett antagande om att företaget kommer att kunna fortsätta med sin verksamhet under en obestämd tid framöver. För att kunna bedöma hur länge företaget skall kunna överleva granskas livstiden på bolagets tillgångar samt de avtal som bolaget förbundit sig till.

Enligt principen skall tillgångar värderas till den framtida nytta som de förväntas ge när de avyttras alternativt nyttjas inom rörelsen. Då fortsatt drift gäller borde det lämpligtvis medföra att lager värderas till framtida nettoförsäljningsvärde och att anläggningstillgångar värderas till nyttjandevärde.

Trots att denna princip fokuserar på företagets framtid har den använts för att motivera att tillgångar bör värderas till anskaffningsvärdet istället för likvidationsvärdet (nutida försäljningsvärdet) vilket är något motsägelsefullt.

Det finns en generell föreställning att nyttjandevärdet är högre än det avskrivna anskaffningsvärdet på tillgångar.

Exempelvis räknar man vid inköp av en maskin med att det diskonterade värdet av de kassaflöden som maskinen förväntas ge upphov till (nyttjandevärdet) överstiger anskaffningsvärdet, annars skulle investeringen innebära en förlust för företaget.

Anskaffningsvärdet blir således en försiktig värdering av nyttjandevärdet där skillnaden mellan anskaffningsvärdet och nyttjandevärdet blir ett skydd mot osäkerheten.

Däremot finns det undantag då nutida försäljningsvärde klart understiger tillgångens anskaffningsvärde. Detta kan vara fallet då tillgången är en specialmaskin som inte har någon som helst nytta eller värde för någon annan utanför verksamheten. Antagandet om fortlevnad kan då användas för att försvara att anskaffningsvärdet skall användas då bolaget inte har någon möjlighet att avyttra tillgången samtidigt som anskaffningsvärdet även blir en försiktig värdering av dess nyttjandevärde under förutsättning att den fortsätter att användas i bolaget.

"....om det finns anledning att anta att företaget inom en nära framtid kommer att upphöra med verksamheten, bör man skifta värderingsbas från avskrivet

² Ibid.

anskaffningsvärde till likvidationsvärde (nutida försäljningsvärde)”. Dag Smith, Redovisningens språk

Smith menar även att nettoförsäljningsvärdet har den högsta graden av verifierbarhet då den inte bygger på föreställningen av att ett visst tillstånd måste föreligga. Värdering till avskrivet anskaffningsvärde däremot baseras på premissen av att detta värde är lägre än nyttjandevärdet av tillgången vilket är svårt att verifiera. Värdering till nettoförsäljningsvärde är dock inte relevant om företaget planerar att aldrig sälja tillgången.

2.2. REDOVISNINGENS ANVÄNDARE OCH INTRESSENER

Vid studier av redovisningsregler och deras tillämpning är det viktigt att definiera vilka grupper som kan ha intresse och användning för informationen i redovisningen. Följande grupper brukar anges som intressenter till företagets redovisning:

Ägare/Investerare

Denna grupp tillhandahåller riskkapital till bolaget och tar därmed del av företagets s.k. residualresultat³. Ägarna vill därför genom redovisningen få den information de behöver för att kunna bedöma risker samt göra framtidsbedömningar av avkastningen eftersom dessa bedömningar är grundläggande för att kunna bestämma bolagets värde. Redovisningen skall också ge ägarna en uppfattning om hur ledningen sköter bolaget. I ägarledda företag är ägarintresset i redovisningens informationsinnehåll självfallet begränsat.⁴

Anställda

De anställda i företaget och deras eventuella representanter i form av fackföreningar har intresse av information om företagets ekonomiska ställning, framtidsplaner och förutsättningar för fortsatt drift för att kunna bedöma anställningens trygghet och för att kunna ställa rimliga krav vid förhandlingar om löner och anställningsvillkor.⁵

Långivare

Kreditgivare behöver information för att kunna göra bedömningar över företagets långsiktiga betalningsförmåga samt den totala storleken på existerande förpliktelse. Redovisningen fyller en viktig funktion i detta informationsbehov.⁶

Leverantörer

Även leverantörer måste kunna bedöma sina kunders förmåga att betala sina skulder i tid. Informationen påverkar leveransvillkor och leverantörens vilja att leverera.

³ Ibid., s.17.

⁴ Edenhamar & Thorell, *Företagens Redovisning - Att Förstå Årsredovisningar*. Uppsala 2005, s.16-17.

⁵ Ibid., s.17.

⁶ Ibid., s.17-18.

Leverantörerna har oftast ett mer kortsiktigt perspektiv på sina bedömningar än långivarna.⁷

Kunder

I de fall kunderna har ett långsiktigt samarbete med företaget eller är beroende av dess leveranser har de ett intresse av redovisningsinformationen.⁸

Samhället

Samhällets intresse i företaget gäller reglering, beskattning och statistik.⁹ Vad gäller beskattning är informationsbehovet till skillnad från övriga intressenter snarare inriktat på den gångna redovisningsperioden än på framtidsbedömningar.¹⁰

Allmänheten

Bedömningar av företags framtida utveckling och anställningsbehov kan påverka en regions inflyttning, utveckling av servicenäringar m.m.¹¹

Konkurrenter

Denna användargrups informationsbehov handlar om att bedöma företagets lönsamhet, finansiella styrka m.m. Konkurrenterna är en viktig anledning för företaget att begränsa redovisningens informationsinnehåll.¹²

2.3. REGLERING I SVERIGE

2.3.1. Svensk Redovisningstradition¹³

Inom redovisningen finns det traditionellt sett i huvudsak två skolor. De har utvecklats ur två olika intressen. I den kontinentala redovisningstraditionen som varit dominerande i utvecklingen av bland andra fransk och tysk redovisning har stor tonvikt lagts på att tillfredställa borgenärernas behov av information. Därför har försiktighetsprincipen en stark ställning i den kontinentala traditionen. I den anglosaxiska traditionen har istället aktieägare och börser haft ett större inflytande på redovisningen och därmed har intresset snarare varit att ge en så rättvisande bild som möjligt.

I traditionell svensk redovisningspraxis som också legat till grund för svensk lagstiftning fram till slutet på 80-talet har den kontinentala traditionen dominerat. Svenskt näringsliv var länge mer dominerat av långgivare än av aktieplacernas kapital.

⁷ Ibid., s.18.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Smith, *Redovisningens Språk*, s.22.

¹¹ Edénhammar & Thorell, *Företagens Redovisning - Att Förstå Årsredovisningar*, s.18.

¹² Ibid.

¹³ Thomasson et al., *Den Nya Affärsredovisningen*. Lund 2003, s.98-106.

På senare år har dock den anglosaxiska traditionens principer fått ett ökat inflytande på svensk redovisningspraxis. Detta i huvudsak beroende på två orsaker. En orsak är den ökade internationaliseringen av handel och företagande som lett till ett behov att kunna jämföra företags redovisningar över nationsgränser. Att ha jämförbara principer underlättar för utländska företagare och placerare att göra bedömningar av svenska företags ställning och värde. Flera av EG:s bolagsrättsliga direktiv syftar till att harmonisera redovisningen mellan medlemsländerna. Den andra viktiga orsaken till den ökande tonvikten på redovisningens relevanskvaliteter som brukar ges är aktiemarknadernas ökade betydelse för företagens finansiering och de därur följande incitamenten för såväl företagsledningar som aktieägare att visa ekonomiskt riktiga siffror istället för missvisande alltför försiktiga siffror.

2.3.2. God redovisningssed¹⁴

Lagstiftningen inom redovisningsområdet i Sverige utgörs främst av Årsredovisningslagen (ÅRL) och Bokföringslagen (BFL). Dessa fyller en funktion som ramlagstiftning och innehåller endast generella bestämmelser. Båda lagarna hänvisar till begreppet ”god redovisningssed” för sådana företeelser som inte regleras i lag. God redovisningssed har i förarbetena till Bokföringslagen definierats som ”en faktiskt förekommande praxis hos en representativ krets av bokföringsskyldiga”. Dessutom har man sagt att de uttalanden och råd som görs av praktisk och teoretisk expertis inom redovisningsområdet skall ges stor betydelse vid uttolkning av begreppet. I Sverige finns flera s.k. normbildare inom redovisningsområdet som arbetar med att identifiera praxis, ge ut rekommendationer och uttala sig i frågor som är så nya eller unika att ingen praxis har hunnit etableras. Dessa organisationer är i huvudsak FAR-SRS, BFN, Redovisningsrådet och Finansinspektionen.

2.3.3. Rättvisande bild¹⁵

Begreppet rättvisande bild har med tiden fått en alltmer ökande betydelse i svensk redovisning. Det är ett försök till översättning av ”true and fair view” som sedan länge funnits i den anglosaxiska redovisningstraditionen. En viktig milstolpe i utvecklingen var införandet av begreppet i 1997 års Årsredovisningslag, med anledning av anpassning till EG-direktiven. Man kan kortfattat säga att kravet som ställs på företaget är att dess redovisning som helhet skall ge en rättvisande bild av företagets ekonomiska ställning och resultat. I förarbetena till Årsredovisningslagen förs en diskussion om begreppet rättvisande bild och dess tolkning. Företag skall med hänvisning till rättvisande bild ha tillåtelse att frångå god redovisningssed, men däremot aldrig få bryta mot lagen. Dessutom lägger man ansvaret på normgivare och

¹⁴ Ibid., s.99-100.

¹⁵ Ibid., s.104-106.

praxis att ta hänsyn till begreppet i utvecklingen av svensk redovisning istället för att närmare specificera vilka effekter kravet på rättvisande bild skulle kunna ha.

2.3.4. Going Concern i årsredovisningslagen¹⁶

Årsredovisningslagen (ÅRL) behandlar going concern i 2 kap 4§ första stycket 1 där det uttrycks som att "Företaget skall förutsättas fortsätta sin verksamhet". Senare i samma paragraf sägs det att man *får* göra avsteg från antagandet om fortsatt drift så länge det ger en rättvisande bild av företagets ställning och inte strider mot god redovisningssed samt upplysning lämnas om skäl för och effekt av avvikelsen. Användandet av ordet "får" tyder på att det är ett frivilligt val och inte på något sätt är tvingande. Formuleringarna har i stort sett oförändrat tagits över från EG:s fjärde bolagsrättsliga direktiv artikel 31.1-2 och fanns innan ÅRL:s tillkomst inte i svensk lagstiftning. Ur förarbetena till Årsredovisningslagen¹⁷ framgår att man tolkat EU:s direktiv som att bedömningen att frånga någon av principerna skall göras i varje enskilt bolags fall och att lagen därför inte får ställa närmare krav för specifika situationer. Man hänvisar istället till utvecklingen av redovisningspraxis.

I kapitel 4 värderingsregler tas inte upp hur man skulle kunna tänkas förfara vid värdering av tillgångar ifall företaget inte kan antas fortsätta sin verksamhet. Regler om förfarande vid ned- eller uppskrivning finns för att rent redovisningstekniskt täcka upp området.

I ÅRL kapitel 6 ställs krav på förvaltningsberättelsens innehåll. Ur going concern perspektiv är 6 kap 1§ första stycket och andra stycket 1-3 intressanta. Förvaltningsberättelsen skall redogöra för bolagets ställning och framtida utveckling. Även om inte uttryckligen uttalanden om "fortsatt drift" eller "fortlevnad" krävs så tycker vi ändå att förvaltningsberättelsen bör ge tillräckligt med information för läsaren att kunna göra en kvalitativ bedömning om bolagets förmåga till fortsatt drift.

2.3.5. Going Concern i BFNAR

BFN väljer att i sina råd inte göra några generella förtydliganden av de grundläggande principer som finns i ÅRL 2 kap 4§. Det ligger nära till hands att anta att man inte anser att dessa principer har någon större betydelse för praxis, utan att man istället väljer att behandla mer praktiska frågor. I definitionerna till *BFNAR 2001:3 Redovisning av materiella anläggningstillgångar* definieras materiella anläggningstillgångar som fysiska tillgångar "avsedda att stadigvarande utnyttjas i verksamheten." Som huvudprincip anges att anskaffningsvärdet skall ligga till grund för värderingen. Fortlevnadsprincipen nämns dock inte i någon form i sammanhanget.

¹⁶ Årsredovisningslagen 2007

¹⁷ Regeringens Proposition 1995/1996:10 kapitel 8.3

En passage vi tycker är särskilt intressant ur going concern synpunkt är följande passage ur *BFN U 96:6 Förvaltningsberättelsens Innehåll* som vi väljer att citera därför att den faktiskt konkret pekar att det faktiskt skulle kunna finnas situationer då fortlevnadsprincipen frångås: *"Vidare skall det av förvaltningsberättelsen framgå om bolaget inte längre uppfyller kriterierna för 'going concern', t.ex. om bolaget har försatts i likvidation eller konkurs. Detta informationskrav inverkar inte på skyldigheten att i vissa fall lämna upplysning i not. Ett bolag som avviker från den s k fortlevnadsprincipen i 2 kap 4 § första stycket 1 ÅRL skall således dessutom i särskild not lämna upplysning om detta och om skälen för avvikelsen och en bedömning av dess effekt på bolagets ställning och resultat."* Enligt BFNs förtydligande är det alltså först bolag som försatts i konkurs eller likvidation som inte uppfyller kraven för going concern. Huruvida bolag vars fortlevnad är starkt hotad uppfyller kriterierna eller inte ges inget tydligt svar på. Det faktum att BFN väljer att förtydliga hur ett bolag skall agera när fortlevnadsprincipen frångås pekar på att de anser att det i praxis ibland kan vara lämpligt att göra så.

2.3.6. Going Concern i IFRS¹⁸

Från och med den 1:a januari 2005 skall svenska noterade aktiebolag upprätta koncernredovisning enligt det internationella redovisningsorganet IASB:s regelverk IFRS. Regelverket lägger stor tyngd vid redovisningens krav på rättvisande bild och sätter aktieägarnas intresse framför andra. Många av regelverkets standarder har åtminstone indirekt en koppling till resonemang kring fortlevnadsprincipen som t.ex. resultaträkningens status och diskussioner kring verkligt värde kontra historiska värden och därmed hanteringen av nedskrivningar och immateriella värden. Vi har här av utrymmesskäl valt att enbart redovisa två frågeställningar som direkt berör principen och årsredovisningen.

I "IASBs föreställningsram för utformning av finansiella rapporter" finns punkten 23 som lyder:

"Normalt upprättas finansiella rapporter utifrån förutsättningen att företaget driver en fortlöpande verksamhet och även kommer att göra så under överblickbar tid. Det antas således att företaget varken avser eller är tvingat att likvidera eller att väsentligt skära ner på verksamhetens omfattning. Om en sådan avsikt eller ett sådant behov föreligger kan de finansiella rapporterna behöva upprättas på annan grund och med upplysning om detta."

I själva regelverket står sedan i standarden IAS 1 under punkterna 23 och 24 Antagande om Fortlevnad beskrivet hur detta skall tillämpas rent praktiskt. Företagsledningen skall göra en bedömning av företagets avsikt och förmåga att fortsätta verksamheten. Utfaller bedömningen positivt skall finansiella rapporter

¹⁸ International Accounting Standards 2007

upprättas enligt fortlevnadsprincipen. I annat fall skall man redogöra för de faktorer eller förhållanden som ligger till grund för tvivlen angående förmågan att fortsätta verksamheten och tydligt klargöra vilka alternativa principer som tillämpats. Bedömningen skall minst omfatta de närmaste tolv månaderna efter balansdagen dvs. tidsperioden fram till nästa årsbokslut.

Standarden IAS 10 kräver dessutom väldigt tydligt i punkterna 13-15 att redovisningsprinciper skall ändras i sådana fall där händelser som påverkar antagandet om bolagets fortsatta drift inträffar efter balansdagen som t.ex. likvidationsbeslut. Om händelserna är av mindre storlek räcker det att upplysning om detta lämnas. Informationen i redovisningen skall alltså spegla förhållandena i bolaget med hänsyn tagen till händelser efter balansdagen.

2.4. REVISION OCH GOING CONCERN¹⁹

På samma sätt som det på redovisningsområdet eftersträvas att harmonisera regler och normer utöver nationsgränser så finns det även inom revisionsområdet en strävan efter enhetliga standarder som är accepterade över hela världen. EGs nya åttonde bolagsrättsliga direktiv om revision har en uttalad målsättning att harmonisera normgivningen på området i medlemsländerna och hänvisar uttryckligen till de internationella revisionsstandarderna "International Standards on Auditing" (ISA). I Sverige utfärdar FAR SRS rekommendationer under namnet "Revisionsstandard i Sverige" (RS). RS är baserad på ISA, men med hänsyn till svensk lagstiftning har ändringar eller tillägg gjorts på några punkter.

I de internationella standarderna ägnas antagandet om fortsatt drift en egen standard, ISA 570 Going Concern. I Sverige har denna standard tagits över som RS 570 Fortsatt Drift. Standarden är, i förhållande till vad som återfinns inom området i svensk redovisningslagstiftning och -normgivning, tämligen utförlig och detaljerad och ställer krav på företagsledningen som inte uttryckligen finns omnämnd varken i lag eller kompletterande normgivning i övrigt. I inledningen till standarden RS 570 skrivs att "*När revisorn planerar och genomför granskningen och bedömer resultaten, skall han eller hon överväga det riktiga i att företagsledningen tillämpat principen om fortsatt drift när årsredovisningen upprättats.*" Revisorn skall alltså bedöma företagsledningens tillämpning av en princip som i det närmaste verkar självklar och till vilken inga uttryckliga alternativ ges i redovisningens regelverk eller normsättning. RS 570 tar upp denna problematik och ger ett vägledande tolkningsförslag: "*Eftersom antagandet om fortsatt drift är en grundläggande princip när årsredovisningen upprättas, har företagsledningen likväl ett ansvar att bedöma företagets möjlighet att fortsätta sin verksamhet, även om detta ansvar inte är särskilt uttryckt i den aktuella*

¹⁹ Redovisningsstandard i Sverige 2007

föreställningsramen för ekonomisk rapportering.” Detta kan jämföras med Årsredovisningslagens ”Företaget skall förutsättas fortsätta sin verksamhet”.

2.5. GOING CONCERN UR ETT INTERNATIONELLT PERSPEKTIV

Detta kapitel ämnar beskriva regelverk och praxis för denna princip i andra länder. Detta för att sedan kunna utvärdera och jämföra deras tillämpning gentemot det svenska regelverket och praxis. Vi inleder med en kort sammanfattning som beskriver den svenska tillämpningen av principen sett ur ett internationellt perspektiv. För urvalet av jämförelseländer har vi utgått från de länder som har tillgänglig information om begreppet going concern i uppslagsverket *Transnational Accounting*, 2001.

2.5.1. Sverige²⁰

Finansiella rapporter i Sverige är generellt baserade på antagandet att företaget är ett s.k. going concern. Principen används även då företag blivit tvingade att upprätta en s.k. likvidationsbalansräkning då halva aktiekapitalet är förbrukat (ABL 13 kap 2§). Målet med denna balansräkning är att fastställa om bolaget har tillräckliga tillgångar för att undvika konkurs. Däremot är företaget inte tvingat att skriva ner anläggningstillgångarna till dess likvidationsvärde dvs. nutida försäljningsvärde. Skillnaden mot en vanlig balansräkning är att vissa tillgångar kan bli värderade till nutida försäljningsvärde (marknadsvärde) om dessa överstiger anskaffningsvärdet för tillgången. Det enda tillfället då antagandet om fortlevnad inte gäller är då bolaget frivilligt ingår i likvidation.

År 1993 stämde bolaget *Blomberg and Oppenheimer* som gått i konkurs under 1984 för att de inte ansökt om konkurs vid ett tidigare skede. Stämningen kom från en leverantör som hävdade att det redan ett år tidigare varit uppenbart att företagets eget kapital var negativt. *Blomberg and Oppenheimer* hävdade att om forskning och utveckling skulle ha omvandlats till tillgångar så skulle dessa negativa värden helt försvinna. Frågan som till slut gick hela vägen till Högsta Domstolen var om forskning och utveckling kan redovisas som tillgångar då ett företag har tydliga problem med likviditeten. Domstolens utlåtande blev till fördel för *Blomberg and Oppenheimer*. Det fastställdes att forskning och utveckling kan räknas in i balansräkningen så länge det finns en möjlighet att dessa forskningsaktiviteter kommer att kunna slutföras på ett sådant sätt att nya produkter kommer att kunna marknadsföras.

²⁰ Ordelheide & KPMG, *Transacc: Transnational Accounting*. New York 2001, s.2383-2384.

2.5.2. Danmark²¹

Enligt dansk redovisningssed antas going concern vara gällande om inga anmärkningar görs i bolagets årsredovisning. Principen om going concern har varit ett häftigt debatterat ämne under början av 1990-talet. Anledningen till debatten var ett stort antal oväntade likvidationer inom dansk handel och industri, vilket påverkade den danska ekonomin som helhet. Diskussionen involverade revisorer såväl som lekmän inom området.

De omdebatterade bolagens senaste årsredovisningar hade inte presenterat några tecken på att det skulle vara några problem med de redovisade kontona då verksamheterna antogs leva upp till principen om fortlevnad. År 1992 då debatten pågått i några år fanns fortfarande inte några tecken på att någon förändring skett i såväl praxis som lagrum. Däremot ifrågasattes hela principens giltighet, dess betydelse och funktion inom den danska redovisningen.

Det finns i det danska regelverket inga påtagliga riktlinjer för hur man skall gå tillväga vid tillgångsvärdering då företaget inte längre anses vara en going concern. Den praxis som används idag är samma som vid den danska likvidationsbalansräkningen. Detta innebär att nutida försäljningsvärde används för alla typer av tillgångar samtidigt som avsättningar görs för att skydda bolaget mot osäkerheter på marknaden.

I Danmark finns ett speciellt regelverk för publika och privata aktiebolag då halva aktiekapitalet är förbrukat. Bland annat tvingas bolaget att sammankalla ett möte med aktieägarna inom sex månaders tid. Det publika bolaget är här förpliktat att beskriva bolagets ekonomiska situation och om det bedöms nödvändigt komma med förslag hur de aktuella problemen skall lösas. I vissa fall blir resultatet vid ett sådant möte ett beslut att likvidera bolaget. I det privata aktiebolaget måste även planer presenteras hur det förbrukade aktiekapitalet återigen skall återuppbyggas. Däremot innebär det inte att bolag som berörs av dessa specialregler rörande kapitalförlust inte är en going concern, utan istället skall en bedömning göras huruvida kapitalförlusten kommer att leda till företagets undergång och konkurs. I praktiken ser man ofta att dessa företag som förbrukat halva aktiekapitalet fortsätter att redovisa som en going concern men i dessa fall lämnar ofta revisorn ett kvalificerat utlåtande i frågan.

2.5.3. Österrike²²

I Österrike är principens tillämpning direkt hämtad från IAS 1 punkt 23 och om inget annat anges i bokslutet skall tillgångar värderas som att bolaget är en going concern. Det finns inte heller några lagar som beskriver hur bolag skall gå tillväga vid värdering av tillgångar i de fall då bolaget inte längre anses vara en going concern. I

²¹ Ibid., s.675.

²² Ibid.

teorin anges dock att likvidationsvärden skall användas. På skuldsidan av balansräkningen skall avsättningar göras för kostnaden av likvidationsförfarandet samt för kostnaden av de anställdas avgångsvederlag. Om dessa förändringar inte görs, så måste likvidationsvärdena (nettoförsäljningsvärdena) presenteras i årsredovisningens noter. Den generella praxisen visar dock att det är väldigt ovanligt att boksluten redovisas utan going concern principen som utgångspunkt. Det finns också en generell uppfattning att ett uttalande om att bolaget är en icke going concern skulle förverka möjligheten till en lyckad företagsrekonstruktion. Är bolaget eller revisorn övertygad att antagandet om going concern inte är tillämpligt, så väntar de med bokslutet till dess de fått klarhet om den aktuella situationen.

2.5.4. Argentina²³

I Argentina finns ingen princip som liknar den om going concern. Däremot finns uppfattningen att värderingsprinciperna ändå är konsekventa med IAS eftersom de anser sig använda samma nuvärden. Vissa författare inom området anser att värderingsprinciperna i Argentina tar avstånd från going concern genom att nutida försäljningsvärde används som den generella värderingsprincipen, samtidigt som andra anser att de tar hänsyn till principen eftersom det är tal om regelbunden försäljning av tillgångarna och inte är en fråga om någon tvångslikvidation.

Det sker inte heller någon förändring av värderingsprinciperna vid fråga om obestånd. Den argentinska konkurslagen (Ley de Concursos y Quiebras) fastställer att värderingsnivån skall bibehållas på samma jämna nivå även i frågor om likvidation samt konkurs. Om däremot en extern part ifrågasätter företagets förmåga att fortsätta sin verksamhet, skall dennes åsikt antecknas och tydliggöras i bolagets årsredovisning.

2.5.5. Belgien²⁴

Likt flera utav de andra länderna finns en presumtion om att bolaget är en going concern om inget annat meddelas. Det belgiska lagrummet innehåller ingen exakt definition för principen men den antas ändå vara en generell del av deras regelverk. Däremot finns trots detta klara regler vad som skall göras då going concern principen inte längre kan tillämpas. Detta innebär att följande villkor skall tillämpas när en verksamhet väljer att avsluta all verksamhet eller frivilligt går i likvidation; Eventuella aktiverade uppstartskostnader skall skrivas ned. Anläggnings- och omsättningstillgångar måste vid behov skrivas ned till tillgångarnas nutida försäljningsvärde. Avsättningar skall göras för kostnaderna för likvidationsprocessen samt för de lönekostnader som kvarstår.

²³ Ibid., s.28.

²⁴ Ibid., s.425-426.

Under de senaste åren har debatten kring going concern ökat, vilket har resulterat i ett utökat ansvar för såväl styrelsen som revisorn. Detta innebär att en utvärdering skall göras i en större utsträckning huruvida begreppet är tillämbart eller inte. Om företaget uppvisar en förlust under två år i rad eller om balansräkningen skjuter upp en förlust skall styrelsen redogöra varför de väljer att fortfarande värdera sina tillgångar enligt going concern principen. Detta skall i sin tur redogöras i bolagets förvaltningsberättelse. Revisorn är förpliktad att i revisionsberättelsen tydligt klarlägga om bolaget kan fortsätta som en going concern samt berätta om den aktuella situationen förklarats på ett tillfredställande sett i förvaltningsberättelsen. Om revisorn i sin granskning stöter på väsentlig information som kan påverka bolagets förmåga att fortsätta som en going concern skall styrelsen skriftligen meddelas om detta. Från dess att styrelsen underrättats har bolaget en månad på sig att vidta åtgärder för att återställa situationen till det normala. Om bolaget däremot inte vidtar åtgärder eller de valda åtgärderna är otillräckliga för att återställa situationen och därmed rädda bolaget (inom en månads tid) meddelar revisorn i regel den Belgiska handelsdomstolen (Court of Commerce).

2.5.6. Tyskland²⁵

Den tyska tillgångsvärderingen anses utgå från antagandet om fortlevnad om inget annat anges. Som många andra länder förordar principen även i Tyskland att inte använda sig av likvidationsvärdering, dvs. nutida försäljningsvärde. Däremot finns det en pågående diskussion om vilken tidsram samt vilka övriga omständigheter som skall gälla för principens vara eller inte vara. Somliga experter rekommenderar att tidsramen skall sättas så att den innefattar tidpunkten för nästa bokslut medan andra anser att det är tillräckligt att göra bedömningen utifrån ett fåtal nästkommande månader. Förhållanden som kan skapa tvivel om bolagets förmåga att kunna fortsätta som going concern är framförallt ekonomiska svårigheter, att bolaget är på gränsen till obestånd eller att bolaget förlorat stora mängder av sitt kapital. Styrelsen tvingas dessutom att kalla till en extra bolagsstämma för aktieägarna då halva aktiekapitalet är förbrukat.

Det har diskuterats huruvida den tyska försiktighetsprincipen bör överge principen om going concern. Anledningen till detta är att de anser att det är för svårt att bedöma framtida handelssvårigheter. Dessa problem förnekas dock i den tyska litteraturen där försiktighetsprincipen helt tar avstånd från att försöka förutspå framtiden.

Givna fall då going concern bör frångås är då bolaget försatts i konkurs eller då andra omständigheter råder som direkt kommer leda till bolagets likvidation. Då going concern inte längre tillämpas får inte vissa poster behållas på tillgångssidan som tidigare befunnit sig där av bekvämlighetsskäl, som t.ex. uppstartskostnader samt

²⁵ Ibid., s.1291.

uppskjuten skatt. Samtidigt måste även eventuell goodwill skrivas av. Avsättningar som inte är kopplade till en förpliktelse till extern part måste också frigöras. Detsamma gäller avsättningar som gjorts endast utav moralisk förpliktelse. Istället skall avsättningar göras för att lindra de ekonomiska svårigheterna som kommer att drabba de anställda då bolaget inte längre bedriver verksamhet. Anläggningstillgångar skall värderas om till ett uppskattat nutida försäljningsvärde. Periodiserade avskrivningar får inte göras. Om värden som överstiger anskaffningsvärdet eller produktionskostnaden får tas upp är däremot ett omdebatterat ämne. Ett argument är att anskaffningsvärdeprincipen fortfarande skall användas medan andra hävdar att nutida försäljningsvärde skall användas. Fortfarande har författarna vid bokens publicering 2001 inte sett en balansräkning som tagit avstånd från principen om going concern. I mycket av den tyska litteraturen inom området anges att flera författare anser att principen borde frångås i ett tidigare skede för att kunna ge bättre information om företaget och hjälpa företaget innan det hamnar i ett läge där det redan är för sent för att ingripa.

2.5.7. USA²⁶

De flesta Amerikanska redovisningsmetoder utgår från presumtionen om att bolaget är en going concern. Principen anses vara väsentlig då den ger stöd för metoden att värdera till tillgångarnas anskaffningsvärde. Endast i de fall då bolagets likvidation är helt uppenbar skall likvidationsvärden (nutida försäljningsvärde) användas för tillgångsvärdering. I dessa fall skall en utvärdering av bolagets tillgångar och skulder göras för att bättre kunna beräkna enhetens nutida försäljningsvärde.

2.5.8. Australien²⁷

Om inget pekar på motsatsen antas att bolaget är en going concern. Att ta beslut rörande bolagets förmåga att fortsätta sin verksamhet anses vara en svår bedömningsfråga. Den baseras på bolagets soliditet samt förmåga att klara framtida utgifter. Det finns även en generell uppfattning att ett uttalande om att bolaget inte är en going concern leder till att bolaget går under vid ett tidigare skede än vad det annars skulle ha gjort. Dessutom är man av den uppfattningen att revisorer som gör kvalificerade uttalanden om bolaget som en icke going concern oftare ersätts än revisorer som inte uttalar sig i frågan. Under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet genomfördes trots detta 100-200 stycken uttalanden om att bolagen inte uppfyllde kriterierna för att vara going concern bolag. Däremot såg man klara tendenser till motvillighet att specifikt uttala sig i termer om going concern. Istället talade de ofta i termer om ”financial viability of entities” (tillgångarnas livskraft) och ett flertal andra förskönande omskrivningar för att försöka kringgå principen. På

²⁶ Ibid., s.2880.

²⁷ Ibid., s.150.

grund av denna rädsla att ett sådant uttalande påskyndar bolagets undergång är revisorerna mycket försiktiga med att göra uttalanden av detta slag och endast ett fåtal exempel på kvalificerade uttalanden om principen är genomförda enligt de givna kriterierna.

2.6. FRAMTIDENS SVENSKA NORMGIVNING & TRENDER²⁸

Bokföringsnämnden är för tillfället i slutskedet av att ställa samman en helt ny normgivning. Vid vår granskning av förslaget och remissvaren till dessa allmänna råd och då framför allt reglerna för s.k. K2-företag har vi dock inte funnit några förändringar ur fortlevnadsperspektivet. Snarare så innebär det nya regelverket en förenkling gentemot tidigare standarder, och vi kan inte finna några punkter som skulle innebära att fortlevnadsprincipen försvagas. I stort sett är regelverket bara ett förtydligande av ÅRL.

²⁸ Bokföringsnämndens vägledning för mindre aktieföretag (utkast februari 2007)

3. METOD²⁹

Kapitlet syftar till att beskriva vårt forskningsupplägg och arbetsgången samt hur våra undersökningar och intervjuer genomförts.

Inledningsvis vill vi belysa att denna studie stundtals varit en mycket svår process eftersom det ännu inte finns någon som konkret har forskat inom området i Sverige. Detta har på åtskilliga sett fördröjt vår arbetsprocess. Visserligen kan uppsatser vara svåra att bedöma ur ett källkritiskt perspektiv men de skulle kunna ha varit ett viktigt verktyg för att hitta andra källor vilket förmodligen hade sparat oss mycket tid under arbetets gång.

3.1. KÄLLKRITIK³⁰

Vid en forskningsstudie är det av väsentlig betydelse att informationen som används i forskningsprocessen är så reliabel och valid som möjligt. Avsikten med källkritik är att fastställa om källan verkligen behandlar det som den utger sig behandla, dvs. att källan är valid. Dessutom syftar källkritiken till att bedöma om informationen är väsentlig för vår studie dvs. relevant och om den är fri från systematiska felvariationer och därav reliabel. Reliabilitet innebär att informationen är pålitlig och reflekterar verkligheten. En hög grad av reliabilitet uppnås genom att flera oberoende mätningar leder till samma resultat.

Vid insamling samt bearbetning av information är det av väsentlig betydelse att minimera fel i processen och därför har vi valt att behandla våra källor med följande källkritiska kriterier; samtidskrav, tendenskritik, beroendekritik samt äkthet. I de fall där vi specifikt invänder mot en källa presenteras detta under respektive rubrik i detta kapitel.

3.2. DATAINSAMLING

I vår inledande fas av vår förundersökning använde vi sökmotorer på internet (Google, uppsatser.se), bibliotekets digitala sökmotorer, Affärsdata samt redovisningstidskriften Balans. Allt detta utan någon större framgång. De ord som användes för sökningen var; going concern, antagande om fortlevnad samt fortsatt drift. Ett stort problem vid internetsökningen via Google, rörande denna princip var att orden finns med i nästan varje publicerad årsredovisning. Vid sökningen i tidsskriften Balans var problematiken att begreppet going concern omtalas i många andra sammanhang men vi fann inga konkreta artiklar som behandlade principen

²⁹ Patel & Davidson, *Forskningsmetodikens Grunder*. Lund 2003, s.63-107.

³⁰ <http://fefiuid.fek.uu.se/Exawebb/kallkritik.htm>

konkret ur ett utvärderande perspektiv. Detta var ett tydligt exempel på hur digitala sökmotorer kan ge upphov till ett informationsöverflöd.

Då fick vi istället tänka om och ta till ett mer ålderdomlig tillvägagångssätt. Vi sökte för hand igenom i stort sett alla redovisningsteoretiska böcker vi kunde finna som innehöll någonting om going concern, vid Handelshögskolan Ekonomiska Bibliotek vid Göteborgs Universitet. Denna process tog oss cirka 3 dagar och även detta gav mycket begränsade resultat.

Eftersom det inte fanns någon tidigare forskning på ämnet valde vi att inleda vår förstudie med att samtala med revisorer i branschen samt med teoretiska experter för att få deras grundläggande uppfattning om principen, för att sedan granska de regelverk som hanterar principen om ”going concern”. Generellt kan nämnas att väldigt få experter hade haft tid eller möjlighet att grundligt studera principen specifikt.

Vi fick inledningsvis olika uppgifter från experter rörande going concern principens koppling till regelverk vilket sinkade vår arbetsprocess. Vi möttes på flera håll av skepticism och ämnets relevans ifrågasattes på flera sätt.

På grund av svårigheten att själva finna rätt information om principen vände vi oss till teoretiska samt praktiska experter inom redovisningsområdet som gav oss vissa uppslag, såväl teoretiska som regleringsspecifika.

3.3. STUDIE AV KONKURSER

Eftersom vi inte kunde finna några tidigare studier inom området valde vi att utföra vår egen med avsikten att utvärdera hur bedömningen görs rörande principen från ett redovisnings- samt revisionsperspektiv. Vi valde att studera ett urval av konkurser i svenskt näringsliv under ett års tid genom att gå igenom de konkursade bolagens senast fastställda årsredovisning och framför allt granska vilka redovisningsprinciper som används och vilka varningssignaler som ges i redovisningen vad gäller företagets oförmåga till fortsatt drift.

3.3.1. Tidsperiod samt avgränsning

Vi valde att i studien granska de, mätt i antalet anställda, 101 största aktiva svenska aktiebolag som gått i konkurs mellan 2006-04-15 och 2007-04-15. Detta gav oss en lista med företag som hade 17 anställda eller fler vid senaste bokslut. Nedan beskrivs närmare de kriterier som låg till grund för vårt urval.

Vi vill ge en så aktuell bild av svensk redovisningspraxis som möjligt, samtidigt som det är av största vikt att vi täcker in ett helt år för att få med så många olika typer av konkurser och framför allt olika längd på tiden mellan senaste bokslut och konkursbeslut. Därför ansåg vi det vara av yttersta vikt att få med konkurser under ett helt års tid.

3.3.2. Urvalet

Vi valde att granska de företag där vi i efterhand med all säkerhet vet att antagandet om fortsatt drift visade sig vara felaktigt. Ett alternativ som övervägdes var att göra urvalet med hjälp av en konkursförutsägningsmodell och välja de bolag som vid en viss balansdag hade sämst nyckeltalsmässiga och statistiska förutsättningar att överleva. Detta hade dock lett in oss i en diskussion om våra egna bedömningars rimlighet och de använda vikternas relevans. Dessutom är det i det närmaste omöjligt att ta hänsyn till och bedöma substansen i ägarnas löften om kapitaltillskott. När vi valde att titta på bolag där det senare utfallet är känt slipper vi sådana osäkerhetsfaktorer och uppnår på så vis en högre reliabilitet.

Vi valde att bedöma företagets storlek baserat på deras antal anställda främst grundat på antagandet att antalet anställda bäst beskriver verksamhetens storlek och aktivitet, vilket uppgifter som omsättning eller balansomslutning inte nödvändigtvis ger tillförlitlig information om. Dessutom kan man argumentera att allmänhetens intresse i ett företags verksamhet ökar med antalet anställda.

Vi började med en lista över alla konkurser i Sverige under de senaste tolv månaderna som sorterades efter antal anställda. Därefter filtrerades alla icke-aktiebolag samt inaktiva företag bort. Med målsättningen att plocka de 100 största företagen mätt i antal anställda hamnade vi i en situation där vi fann att 101 företag i listan hade 17 anställda eller fler och valde att låta dessa 101 företag utgöra vår urvalsgrupp. Kompletterande uppgifter som omsättning, resultat, kassalikviditet, soliditet, eget kapital och aktiekapital hämtades in för företagen. Dessutom skaffades samtliga företags senaste årsredovisningar fram.

3.3.3. Granskning av årsredovisningar

Granskningsprocessen innefattade två tämligen metodskilda moment. Den ena delen innefattade den rent kvantitativa sammanställningen av principerna företagen tillämpat och revisionsberättelsernas innehåll. Eftersom denna granskning kunde göras helt oberoende av subjektiva bedömningar lämpar sig resultaten av detta moment att sammanställas statistiskt. Det andra momentet innebar en mer djupgående och kvalitativ bedömning av de enskilda företagens förmåga till fortsatt drift i syfte att ge författarna en djupare inblick i problematiken. På grund av uppsatsens begränsade omfattning kommer det tyvärr att vara såväl praktiskt omöjligt som vetenskapligt olämpligt att redovisa några sammanställande resultat av denna andra del.

3.4. TOLKNING AV REGELVERK

Vi har själva tolkat diverse regelverk som berör och påverkar bedömningen av principen going concern. Denna källa anser vi ha mycket hög grad av tillförlitlighet (äkthet) men samtidigt reserverar vi oss för eventuella feltolkningar.

3.5. INTERVJUER

För att få kommentarer till vår undersökning samt få deras syn på redovisningsprincipen going concern har intervjuer med fem personer genomförts. Respondenterna har informerats om att den information som lämnats kan komma att publiceras i uppsatsen. Vi har valt att inte erbjuda våra respondenter anonymitet eftersom vi anser att deras status och rykte inom branschen är väsentliga för uppsatsens trovärdighet, eftersom det finns viss brist av vetenskaplig förankring, då ingen tidigare forskning finns på området. Flera utav respondenterna har mycket hög status inom svensk redovisningsteori respektive -praxis och kan mycket väl tänkas vara med och utveckla nya lagar samt praxis för denna princip.

Tanken med intervjuerna var att få en så stor bredd på kunskapen som möjligt och därför ville vi intervjua både akademiska teoretiker och revisorer, för att få två olika perspektiv. Resultatet när vi samtalande med revisionsbolagen blev trots detta att vi i de flesta fallen skickades vidare till deras redovisningsexperter. Detta eftersom så få revisorer ansåg sig inneha nog med spetskompetens för att göra officiella uttalanden inom ämnet. Därav blev de jämförande intervjugrupperna akademiska teoretikers gentemot praktikers åsikter.

Vår första intervju med Pär Sundaeus, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, genomfördes torsdag 12 april 2007. Intervjun fördes via telefon och varade cirka 30 minuter då problematiken kring ämnet diskuterades och Pär förde fram den diskussion som förts rörande going concern bedömningen på deras kontor i Göteborg. Han gav oss här uppslaget till ämnet och kom överens om att han skulle agera som ”bollplank” under arbetets gång.

Med Pär hade vi sedan kontinuerlig kontakt under uppsatsens gång. En sista utvärderande intervju var planerad den 29 maj 2007 där vi hade tänkt gå igenom våra slutsatser, men tyvärr fick Pär förhinder och intervjun ställdes in i sista minuten. Ur undersökningssynpunkt hade detta ingen större negativ effekt, men en högre grad av validitet hade kunnat uppnås genom att få våra resonemang bekräftade av en erfaren revisor.

Den 25 samt den 26 april intervjuades Dag Smith, Universitetslektor vid företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet. Han är författare till kursboken ”Redovisningens Språk” och har även skrivit flera andra böcker inom redovisning. Smith visade sig vara en stark motståndare till intervjuer ur en forskningsmetodisk aspekt, därför svarade han på konkreta frågor men ville inte ställa upp på någon regelrätt intervju. Dessa telefonintervjuer varade cirka 20 minuter vardera och var båda semistrukturerade i sin utformning.

Den 26 april intervjuades även Claes Thimfors, Revisor och Jan Hanner, Redovisningsexpert vid Öhrlings PricewaterhouseCoopers, Göteborg. Intervjuerna genomfördes via telefon. Intervjun med Claes Timfors varade cirka 20 minuter då han

sedan refererade oss vidare till sin kollega Jan Hanner, den intervjun varade ca 40 minuter och båda var semistrukturerade i sin utformning.

Måndagen den 21 maj genomfördes en intervju med Rune Lönnqvist, Universitetsadjunkt vid företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet. Lönnqvist är kollega till Dag Smith och skriver även böcker ihop och diskuterar diverse redovisningsämnen. Intervjun fördes över telefon och varade i cirka 45 minuter.

Tordagen den 24 maj intervjuade vi Pär Falkman, ekonomisk doktor med expertis inom ekonomisk redovisning, Ernst & Young, Göteborg. Intervjun genomfördes på Ernst & Youngs kontor i Göteborg och varade i cirka 80 minuter.

Båda dessa intervjuer bandades, vilket godkännts av respondenterna, för att ingen information skulle falla bort. Intervjun var semistrukturerad i sin utformning. Vi utgick från en mall på cirka tjugo frågor som sedan anpassades efter den information som framkom under intervjun.

Flera utav intervjupersonerna ändrade uppfattning under intervjuens gång. Mycket beroende på att de fått nya insikter om ett ämne de tidigare inte haft tid att bearbeta. I en ren kvantitativ studie när man intervjuar en person och ställer samma fråga flera gånger med olika svar, är detta ett tecken på låg reliabilitet. Detta är däremot en kvalitativ undersökning och olika svar behöver inte betyda låg reliabilitet för en kvalitativ forskare. Reliabiliteten måste istället prövas mot den bakgrund och den speciella situation som rådde vid intervjutillfället. Vi anser att respondenterna tillförde validitet till vår undersökning då vi i och med nya insikter verkligen fått tänka igenom frågan för att kunna göra ett slutgiltigt uttalande. Det kan tilläggas att vissa intervjufrågor ställdes 4-5 gånger för att få en klar bild om respondentens uppfattning och åsikter.³¹

3.6. STUDIER AV UTLÄNDSK REDOVISNINGSPRAXIS

Grundtanken var att försöka skapa en uppfattning om hur principen och bedömningen av densamma hanteras i andra länder. Detta för att sedan kunna utvärdera och jämföra deras tillämpning av principen gentemot svenska regelverk och praxis. För urvalet av jämförelseländer har vi utgått från de länder som har tillgänglig information om begreppet going concern i uppslagsverket Transnational Accounting, 2001. Eftersom vi endast hade ett verk att tillgå för att tolka de internationella tillämpningarna av principen kan reliabiliteten ifrågasättas då det är svårt att jämföra om andra skulle ha kommit till samma slutsats. Transnational Accounting är skriven i samarbete med KPMG vilket kan påverka verkets objektivitet, då revisionsbolag KPMG är en utav de fyra största revisionsbolagen i världen och kan tänkas ha egna intressen i

³¹ Patel Davidson s. 103

publicerandet av detta verk. Vi har fått uppfattningen att revisionsbolag generellt har en tendens att komplicera saker och ting för att få bolag att köpa deras tjänster, vilket även här skulle kunna vara fallet. Dock finner vi inga tydliga tendenser till riktad information i detta verk rörande going concern principen. Vi vill ytterligare en gång poängtera att vi däremot inte hade många andra källor att jämföra med då så lite var skrivet om principen, vilket har hindrat oss från att verkligen pröva verket mot tendenskriteriet.

3.7. BEROENDE

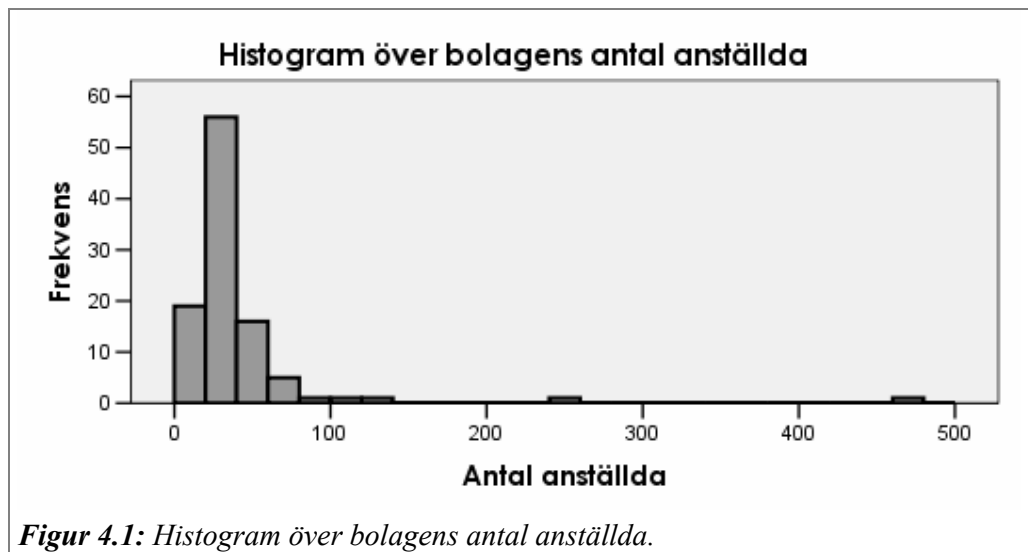
Författarna har skrivit uppsatsen med viss handledning och hjälp från Öhrlings PricewaterhouseCoopers, Göteborg. Detta skulle kunna tänkas ha påverkat arbetsprocessen och arbetets syfte men genom att använda många olika intervjupersoner från olika bakgrund anser författarna sig ha undvikit denna problematik.

4. EMPIRI

I detta kapitel presenteras uppsatsens empiri. Först redogör vi för resultaten av vår studie av företag som gått i konkurs och sedan sammanfattar vi de intervjuer som gjorts med teoretiska respektive praktiska redovisningsexperten.

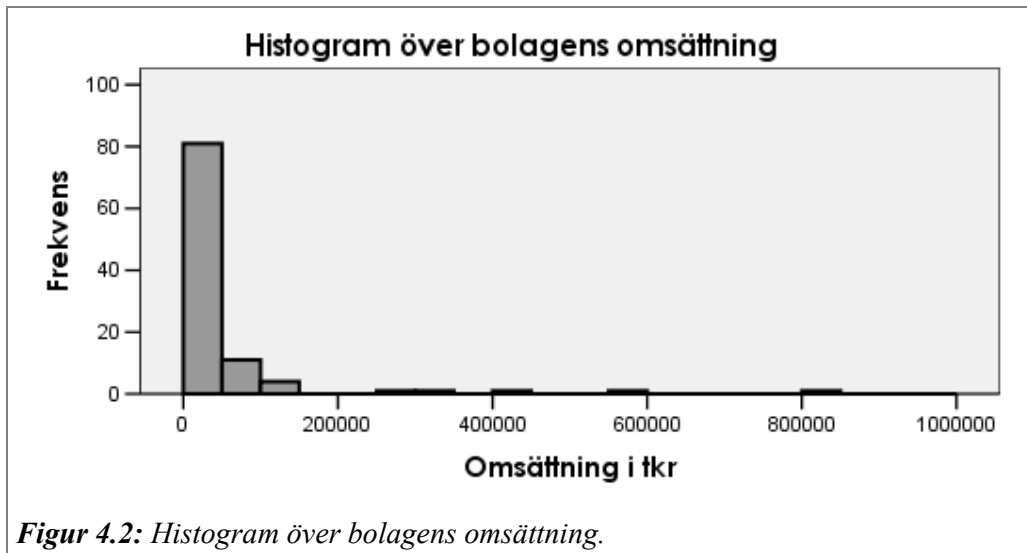
4.1. STUDIER AV KONKURSER I SVERIGE

Vi inleder vår studie av 101 konkursade bolag med att presentera statistik med nyckeltal som är hämtade ur deras sista årsredovisning. De två första histogrammen som presenteras ämnar att ge läsaren en uppfattning av de ingående bolagens storlek i termer av antal anställda och omsättning, emedan de två senare histogrammen är ett försök att ge en grov överblick av bolagens ställning i form av soliditet och kassalikviditet.

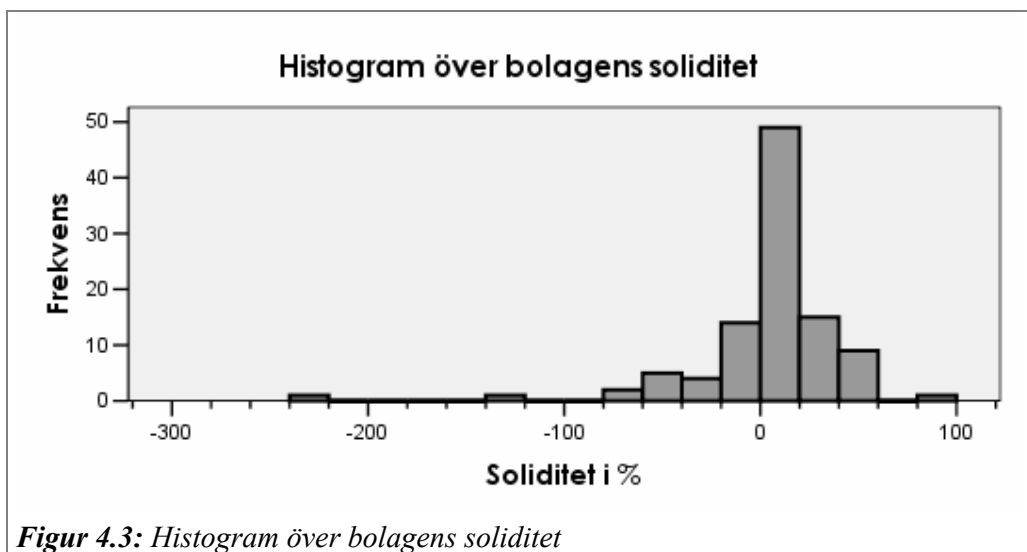
Figur 4.1: Histogram över bolagens antal anställda.

Som tydligt kan ses ligger drygt hälften av bolagen i ett spann mellan 20 och 40 anställda. Endast 5 stycken företag har mer än 80 anställda.

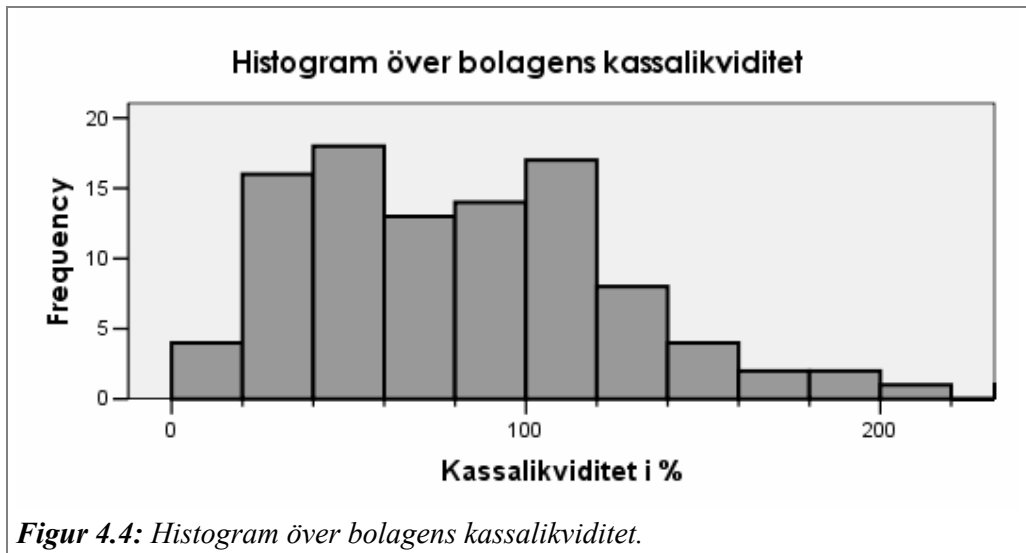
Figur 4.2: Histogram över bolagens omsättning.

Omsättningsmässigt ligger 80 procent av företagen under 50 miljoner kronor emedan endast några få når över 100 miljoner.

Figur 4.3: Histogram över bolagens soliditet

Man kan tydligt se att nästan hälften av bolagen har en soliditet mellan 0 och 20% och att ytterligare en fjärdedel av företagen har en soliditet högre än 20%. Drygt en fjärdedel av bolagen eller 28 stycken har negativt eget kapital och representeras därigenom av negativa soliditetsvärden.

När det gäller bolagens kassalikviditet ser vi en ganska stor spridning. I 36 fall överstiger kassalikviditeten 100 procent och det finns därmed fullgod täckning för bolagets kortfristiga skulder. I övriga bolag finns det alltså någon grad av osäkerhet kring täckningen av de kortfristiga skulderna. Vi har av utrymmesskäl i figuren ovan valt att utesluta två bolag med kassalikviditet på 486 respektive 7720 procent.

Själva studien av företagens sista årsredovisningar gav ett väldigt entydigt resultat som presenteras i tabellen intill.

Sammanfattande tabell över resultat

Bolag i studie	Antal	Procent
- urvalets storlek	101	100%
- i likvidation	2	2%
- under rekonstruktion	10	10%
Arsredovisning		
- antagande om fortsatt drift	101	100%
- ÅRL + BFN	101	100%
Revisionsberättelse		
- avviker från standard	61	60%
- anmärkning om fortsatt drift	15	15%
- anmärkning om kontrollbalansräkning	26	26%
- övriga anmärkningar	54	53%

Tabell 4.1: Sammanfattande tabell över resultat.

Samtliga 101 företag hade upprättat sin redovisning enligt antagandet om fortsatt drift och värderat tillgångar utifrån periodiserade anskaffningsvärden. Speciellt anmärkningsvärt i sammanhanget är att två bolag redan på balansdagen befann sig i likvidation och ytterligare tio bolag var under rekonstruktion.

Vad gäller revisionsberättelsen så avviker den i 61 fall från standard. Anmärkning om plikten att upprätta kontrollbalansräkning har gjorts i 26 fall, avvikande mening om förutsättningen för fortsatt drift har gjorts i 15 fall och övriga anmärkningar angående bland annat försenad inlämning av årsredovisning, försenad inbetalning av skatt, förbjudna lån och tveksamheter kring klassificering och värdering av enskilda poster har gjorts i 54 fall.

4.2. INTERVJUER MED REVISORER & PRAKTISKA REDOVISNINGSEXPERTER

4.2.1. Pär Falkman, redovisningsexpert, Ernst&Young

Pär Falkman anser att de grundläggande klassiska principerna har haft väldigt lite direkt inflytande på redovisningspraxis. Akademiker talar om principer som fortlevnadsprincipen i redovisningsteorin där de använder dem för att klassificera redovisningsval och för att motivera användandet av värderingsprinciper, men i praxis och normgivning är det andra frågeställningar som ligger till grund för redovisningens utformning. Han har själv i sin avhandling en gång i tiden sökt efter fortlevnadsprincipens ursprung och anser att den uppkommit bland redovisningsteoretiker när de studerat praxis och då använt principen för att ge en bakgrund till resultaträkningens utformning och motivera användandet av historiska kostnader samt periodisering av dessa i redovisningen. Han har i likhet med uppsatsens författare i litteraturen funnit väldigt lite material som befattar sig med principen. Principen verkar ha uppkommit som en konsekvens av andra principer och praxis snarare än att fortlevnadsprincipen i någon form skulle ha påverkat regelverk, normgivning eller praxis. Pär Falkman hänvisar i sammanhanget speciellt till W. A. Paton som i sin avhandling klargjorde att den bara var en redogörelse för vad han identifierat och att det var ett försök till att hitta en klassificering av dessa fynd. En av dessa klassificeringar var just antagandet om going concern. Denna bild av fortlevnadsprincipen som en redovisningsteoretisk produkt förstärks av att begreppet i sig aldrig diskuterats i någon större utsträckning som princip och inte heller är något ämne som diskuteras bland dagens redovisningsexperten och revisorer, där snarare principer som ”substance over form” och värderingstekniker som verkligt värde och historiska kostnader får utrymme i debatten.

Pär Falkman tror att begreppet en gång i tiden kommit in i regelverk och normgivning från redovisningsteorin. Den har sedan via bland annat EG-direktiv och ramverk sökt sig in i den svenska årsredovisningslagen där den aldrig väckte någon större debatt. Han tror inte heller att IASB när de skriver sina ramverk och standarder lägger ner någon större tid att motivera eller utvärdera utan mest tar med den utav gammal vana tillsammans med övriga grundläggande principer. Att principen dyker upp i

regelverken motiverar sedan redovisningsteoretiker att tillägna de ”gamla principerna” något kapitel i sina böcker.

Pär Falkman anser att det principiella kunnandet bland redovisningsspecialister och revisorer i allmänhet är ganska lågt. Det som står i fokus är regelverkens tillämpning och professionella bedömningar av vad som är acceptabelt. Det händer inte att man sätter sig ner och tar upp fortlevnadsprincipen vid diskussionen av redovisningsval med t.ex. en kund eftersom det helt enkelt inte finns någon djupare förståelse för principerna.

Ser man på trenderna inom redovisningen så går man idag i alla fall på koncernnivå allt mer ifrån en redovisning som är baserad på historiska kostnader och fokuserar mer på värdering av tillgångar och skulder till verkligt värde, det som på engelska benämns ”true and fair value”. Det blir då värderingar med hjälp av diskonterade kassaflöden och beroende på tillgångens karaktär även likvidationsvärden som ligger till grund för redovisningen och då blir balansräkningen den centrala informationskällan i redovisningen emedan resultaträkningen blir en form av underrapport eller ”performance report”. Detta eftersom balansräkningens poster i allt mindre utsträckning är traditionellt periodiserade utan också i stor utsträckning räknas direkt mot eget kapital som värdeförändringar, valutaeffekter m.m. Därmed påverkas resultatet i allt större utsträckning av effekter som inte direkt har att göra med vad företaget historiskt har åstadkommit. Falkman hänvisar till skillnaden mellan ”income” och ”revenue” som båda översätts med ”intäkt” på svenska. Emedan den klassiska försiktiga resultaträkningen mest innebär en redovisning av ”revenue” dvs effekten av realiserade poster och därmed det som verkligen presterats historiskt i företaget, så går IASB alltmer mot en redovisning av ”net income” dvs. en beskrivning av förändringar i balansräkningsposter och därmed även inriktat på förändringen i framtidsförväntningar. Med hjälp av olika rubriker i resultaträkningen försöker man sedan ändå skilja på de två olika intäktsslagen för att tillgodose kraven från de som vill kunna göra traditionella bedömningar. Han tror att going concern är ett ämne som diskuteras främst när det går dåligt.

En diskussion som enligt Falkman varit het undet hela 1900-talet har varit huruvida finansieringsanalyser och kassaflödesanalyser har en bättre prognosförmåga än periodiserade resultaträkningar. Kritiken som har anförts mot användandet av resultat som prognosverktyg har gått ut på att man via diverse periodiseringstekniker sluppit ta poster i resultaträkningen utan att reda pengar har genererats. ”Fair value accounting” bygger på den framtida intjäningsförmågan och modellerna kräver att man hela tiden ser över sin modell för framtiden och därmed fokuserar framåt.

Vad gäller redovisningen för mindre ägarledda företag har going concern principen fortfarande en starkare ställning. Detta för att man i mindre bolag ofta saknar kompetens, tid och resurser att kontinuerligt arbeta med och uppdatera sina framtidsprognoser och därför är redovisningen fortfarande baserad på historiska

värden i såväl praxis som lagstiftning. De verktyg i form av bland annat standardiserade datasystem som används vid redovisning idag bidrar ytterligare till att i det närmaste automatiskt befästa denna värderingsprincip. Att för dessa företag kräva finansieringsanalyser och årligen uppdaterade prognoser av diskonterade framtida kassaflöden skulle på grund av bristande kompetens inom corporate finance vara orimligt och kräva dyra konsulttjänster.

Pär Falkman talar om att det kommer bli intressanta år framöver med nya regler och regelverk som är på gång. Med tanke på att reglerna för icke-noterade bolag i Sverige kommer att likna de gamla reglerna kommer man att behöva hantera två redovisningsteorier eftersom han har svårt att se att det är samma principer som appliceras och används för bolag som redovisar enligt BFNAR respektive IFRS. På sikt kan man tänka sig att IASBs synsätt alltmer påverkar även den inhemska svenska redovisningen.

På frågan om kopplingen mellan revisorns bedömning av fortsatt drift och tillämpningen av fortlevnadsprincipen anser Falkman att kopplingen är svag. Revisionsstandarderna fokuserar på ett legalt perspektiv. Revisorn skall göra sin bedömning mer ur ett samhällsekonomiskt perspektiv än ur ett rent redovisningsteoretiskt. Därmed hamnar fokus mer på affärsmässigheten i bolaget och revisorns utlåtande skall, baserat på kunskaperna han eller hon har fått av bolaget, kunna fungera som en varningsklocka. Den bedömningen görs oftast utanför den rent siffermässiga redovisningen utan är baserad på en känsla eller en avvägning av mer kvalitativa förutsättningar.

Revision och redovisning lever i viss mån egna liv. Revision är en teknik att verifiera att materialet i bolaget ”är okej” och handlar absolut inte om att vägleda i redovisningsfrågor vilket ju faktiskt inte är tillåtet. Bedömningen av förutsättningen för fortsatt drift skall ligga hos bolaget i första hand, det är ju de som har ansvar för att eventuell kontrollbalansräkning upprättas i tid och för att dokumentationen är tillräcklig. Om inte informationen är tillräcklig blir det väldigt svårt att retroaktivt säga till revisorn att han borde insett det dåliga läget. Revisorn är en kontrollant och som sådan dokumenterar han sin oro och förmedlar detta, därmed har han gjort sitt. Revisorn får inte leda bolaget utan det är ägarna som genom styrelsen skall göra detta.

Att bolag som redan är i likvidation fortfarande redovisar balansräkningar som är baserade på historiska värden och även innehåller goodwill tycker Falkman är fel, men han hänvisar samtidigt till att detta egentligen inte är en redovisningsteoretisk fråga utan snarare en civilrättslig och därmed borde regleras via ABL i första hand.

Han håller med oss om att en eventuell kontrollbalansräkning på något sätt borde redovisas i efterföljande årsredovisning. Det är lite märkligt att de siffror som skall visa att företaget har traditionellt icke-bokföringsmässiga värden aldrig kommer till allmänhetens kännedom eftersom dessa siffror borde spegla de verkliga värden som

finns i bolaget. Att det finns en motvilja mot att redovisa kontrollbalansräkningar öppet tror han beror på konkurrensneutralitetsfrågor, eftersom bolag inte vill visa vissa övervärden för sina konkurrenter.

Troligen är inte konkurs eller likvidation något som redovisningsprinciperna behöver ta hänsyn till, eftersom man inte skall anta att bolag går omkull eller säljs, även om så bevisligen sker allt som oftast. Going concern bygger på bruksvärdesteorer, dvs. det handlar om kostnaden för att bruka en tillgång och den kostnaden kan ju aldrig vara mer än man betalade historiskt. Den kostnaden fördelas sedan ut över nyttjandeperioden.

4.2.2. Claes Thimfors, Revisor Öhrlings PricewaterhouseCoopers

Vi presenterade resultaten från vår konkursstudie för Thimfors och han var inte förvånad över resultatet. Detta stämde överens med hans uppfattning och hur det såg ut på marknaden. Thimfors anser att going concern är något av det mest fundamentala inom redovisningsteorin men var det står om principen har han ingen exakt kunskap om. ”Det har man fått lära sig”, säger Thimfors. Han menar att man bedömer principen utifrån den praktiska kunskap de har som revisorer och poängterar att man inte alltid söker stöd i teorin när man praktiskt arbetar med redovisningar.

Thimfors presenterar den aktuella debatt som förekommit rörande going concern begreppet och då är det framförallt Redovisnings Standard 570 (RS 570) som diskuterats. Det är enligt Thimfors den som revisorer använder som måttstock för going concern bedömningen. Den ger enligt honom riktlinjer för principen, bedömningen samt hur graden av osäkerhet skall speglas i redovisningen. RS 570 har enligt Thimfors framförallt påverkat revisorernas beteende, och genom detta fått en annan tillämpning även hos företagen. Han anser att det är givet att om revisorer agerar på ett sätt som ökar kraven, så påverkar det i sin tur företagen och deras agerande.

De intressenter som påverkas av bedömningen kring going concern är enligt Thimfors framförallt banker och aktieägare i noterade bolag. Thimfors lyfter också fram problematiken med bolag som håller på med forskning och utveckling. Immateriella tillgångar i dessa bolag är i princip omöjliga att uttrycka i nutida försäljningsvärden.

4.2.3. Jan Hanner, Redovisningsspecialist, Öhrlings PricewaterhouseCoopers

Redovisningsspecialist Jan Hanner anser att det anges tydligt i RR 22 samt IFRS 1 att det för bolagen är frivilligt att ändra sina redovisningsprinciper. Bolagen är alltså inte tvingade att tillämpa likvidationsvärden enligt Hanners uppfattning. Han anser att dessa regler skall tillämpas i kombination med Årsredovisningslagen. Hanner anser att

årsredovisningen enligt den svenska Årsredovisningslagen skall upprättas i enlighet med god redovisningssed, vilket också ställer vissa krav på hur principen skall tillämpas.

Revisorer måste enligt Hanner tydligt fundera på frågan; vad är det som ändras om det inte kan antas att bolaget kommer att fortleva? Han anser att revisorerna skall kunna utläsa ur andra regler hur de bör tillämpa principen. Det är upp till revisorn att förstå att en periodisering inte ger en rättvisande bild om presumptionen om going concern inte kan antas gälla. Hanner menar att det finns så mycket revisorn indirekt kan utläsa från andra regler som exempelvis regler om anläggningstillgångar och stadigvarande bruk. Där finns regler för åtgärder att ta till om going concern inte kan antas gälla.

Själv kommer han mycket sällan i kontakt med going concern frågor och då är det i samband med upprättandet av finansiella rapporter för bolag i likvidation. Vid en likvidation handlar det bland annat om att värdera om kontrakt, dessa förpliktelser blir negativa poster samtidigt som tillgångar skall värderas till nutida försäljningsvärde. Vid en konkurs däremot så slutar all verksamhet att fungera enligt Hanner och då ser bolaget inte heller något intresse av att ändra sina redovisningsprinciper.

Jan Hanner menar att det inte finns ett klart regelverk för hur man skall gå tillväga för att redovisa enligt s.k. icke going concern. De regler som förts in i Sverige kommer från IFRS grunder, som även benämns ”framework”. Dessa gavs ut av rådet 1995 och är en ren översättning från engelskan. Detta har tydligen fört med sig mycket problematik. Bland annat då flera författare varit involverade så har vissa översättningar förlorat i betydelse menar Hanner. Detta ”framework” innehåller i sin tur IFC:s gamla framework, som även den är översatt till svenska men på ett mer korrekt vis.

Rent sakligt skall enligt IFRS tillgångar vid en likvidation säljas till lagertillgångsvärde, motsvarande regel finns inte i Sverige. Istället bedömer man hur lång nyttjandeperioden är och anpassar den efter nu uppkomna förhållanden. Restvärdet kan man sedan nyttja som nettoförsäljningsvärde.

Hanner menar att anledningen till att det inte finns regler kring bolagets bristande förmåga att fortleva är att det inte är intressant att lämna uppgifter om detta, dvs. ett bristande intresse bland bolagets intressenter. Motsägelsefullt säger han dock att revisorns uttalande om att bolaget inte är en going concern skulle leda till vad han kallar en ”Kiss of death”, dvs. att bolagets intressenter drar örnen åt sig och flyr. Hanner tror att dessa uttalanden får denna effekt då de så sällan förekommer. Han beskriver det som att revisorn sitter lite i en rävsax då han vid ett sådant uttalande även riskerar att förlora en kund.

Hanner anser att det finns ett intresse för principen och dess bedömning, eftersom en bedömning om icke going concern skulle skapa oerhörda problem för matchningsprincipens periodisering av resultatet.

Angående den generella bedömning kring principen going concern anser Hanner att det är sunt förnuft som skall gälla. I de flesta fall blir det ingen omvärdering till nutida försäljningsvärden, däremot beräknas oftare uppsägningskostnader för de anställda samt övriga kostnader för likvidationen. Hanner poängterar återigen vikten av de gällande kontrakt som bolaget fortfarande har vid en eventuell likvidation då dessa nu endast blir ett åtagande eftersom ingen framtida nytta finns och därför bör bokföras som en kostnad.

Jan Hanner anser att det skulle bli en bättre och mer rättvisande redovisning om man redovisade enligt "non going concern" (icke going concern). Sedan påpekar han också att det finns ett stort behov av utförligare verbala kommentarer i årsredovisningar och andra finansiella rapporter. Hanner menar att det finns en tendens att försöka få bolag att trycka in rättvisande siffror i noter och i förvaltningsberättelsen. Även för bolagets eventuella ansvarsförbindelser vill man att konkreta siffror redovisas. Han anser att detta inte är det väsentliga, istället skall fokus läggas på att verbalt beskriva de förutsättningar vilka siffrorna bygger på. Enligt hans mening kan en intelligent verbal beskrivning vara en viktig del av att ge en rättvisande bild av företags redovisning.

Vad gäller regelverken kring going concern principen anser Hanner att RR direktiven tidigare varit på god väg mot en anpassning och harmonisering av regelverken mot IFRS. RR började med sina första rekommendationer att närma sig IFRS standard och de senaste rekommendationerna har enligt Hanner varit nästintill ren översättning.

Nu ser vi däremot tendenser i BFN:s nya propositioner som enligt Hanner motverkar denna process och medför en förenkling av regelverken, i en negativ bemärkelse. Dessa innebär att nedskrivningar inte längre behöver göras på 5 år, utan endast vissa typer av avsättningar. Han tror att denna utveckling kommer att leda till att företagare till slut måste sätta sin privata villa i pant för att deras bolag skall kunna erhålla väsentliga krediter. BFN:s nya klassindelning av bolagen innebär att denna tidigare harmonisering är på väg bort. Dessa nya regler för bolagsindelning innebär att en stor grupp av medelstora bolag får mycket förenklade redovisningsregler, vilket Hanner tror kommer att ha en mycket negativ effekt på going concern principens tillämpning i framtiden.

4.3. AKADEMISKA REDOVISNINGSEXPERTER OM PRINCIPEN

Detta kapitel ämnar beskriva hur teoretiska experter från den akademiska världen ser på principen going concern. Det bygger på intervjuer med två utav Uppsala Universitets främsta experter inom området externredovisning; Dag Smith, Universitetslektor och Rune Lönnqvist, Universitetsadjunkt vid företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet. Dessa experter sammanarbetar kontinuerligt och

diskuterar diverse redovisningsämnen sinsemellan. Deras uppfattning samt resonemang kring principen going concern var väldigt likartad.

4.3.1. Resultaträkningen och kassaflödesanalysen

Ingen utav dem kände till hur principen going concern rent praktiskt hade uppkommit, varken på internationell nivå eller hur den hade förts in i det Svenska regelverket. Istället refererade de till en av grunderna i traditionell redovisning; redovisningen av kassaflöden. Enligt experterna så skulle redovisning utan going concern antagandet innebära att investeringar skulle kostnadsföras direkt och att inga inteckningar för framtiden skulle vara möjliga. När ett företag exempelvis investerar i maskinutrustning är det vanligt att endast en tiondel tas upp som en negativ post under innevarande år och resterande nio tiondelar av kostnaden skjuts upp på kommande perioder. Enligt Lönnqvist är denna typ av periodisering (matchning) inte genomförbar om bolag inte förväntas fortleva åtminstone lika länge som den längsta redovisade avskrivningstiden. Han anser att det är denna framtid som bolaget redan har intecknat.

Lönnqvist menar att man i vissa fall kan göra undantag för vissa materiella tillgångar som fastigheter. Kanske inte om de befinner sig i en inlandskommun i Norrland för dessa kan vara svåra att sälja, men samtidigt är det enbart dessa värden som redovisas. En kontorsfastighet i centrala Göteborg är däremot inte lika beroende av vilken avskrivningstid man har identifierat för tillgången utan den representerar ett värde även om vi släpper antagandet om going concern. Maskiner och annan utrustning och även lager men framförallt specialmaskiner är mindre troliga att de går att sälja och därför finns det ett större behov för att tydligare inteckna dessa i framtiden.

Lönnqvist anser att going concern är starkt kopplat till resultaträkningen i årsredovisningen. Han tror att många ser resultaträkningen som någonting självklart, men det den egentligen gör är att utjämna kassaflödena. Företag drivs med syftet att tjäna pengar för aktieägarna. Detta är deras yttersta målsättning och dessa utjämnade resultatsiffror är bland annat till för att underlätta prognoser för framtiden. Med hjälp av dem har man en hyfsad prognos för bolagets förmåga att skapa framtida vinster menar Lönnqvist. Detta prognossyfte skulle förlora sin betydelse om bolaget inte kan antas fortsätta med sin verksamhet.

Anledningen till att många anser att going concern inte är en fråga i Svensk redovisning är enligt Lönnqvist att många anser det vara så nära förknippat med att mäta resultatet. Han anser att om antagandet om going concern inte längre gäller, försvinner i själva verket hela intresset med att mäta resultatet. Fokus flyttas istället på värdet som jag får ut av tillgångarna vid bolagets likvidation.

Det har inte skett en generell debatt om principen going concern vid Företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet. I alla fall inte om principen specifikt. Däremot diskuterar Lönnqvist och Smith resultat eller kassaflöde

vilket Lönnqvist anser vara samma diskussion. Detta baserar han på följande resonemang: Han menar att de som argumenterar för kassaflödet inte behöver ta hänsyn till om bolaget är en going concern eller inte. Flera amerikanska teoretiker för fram detta som ett positivt argument för kassaflödet. Lönnqvist anser dock att det också beror på hur man tar fram kassaflödet, om det är Free Cash Flow eller av annat slag. Enligt honom är kassaflödesanalysen bara en redogörelse för föregående års pengaflöden. Vilka belopp har betalats in respektive ut och därav är prognosvärdet lågt och sämre än resultatet. De som förespråkar kassaflödet har ett historiskt fokus och intecknar därmed inte framtiden eftersom man i kassaflödesanalysen inte inkluderar några tillgångar i sina beräkningar.

Lönnqvist anser att det är upp till läsaren själv att från kassaflödesanalysen göra bedömningar. Ser läsaren att bolaget har redovisat negativt kassaflöde på grund av en investering, så är det upp till denne att själv gör en bedömning om bolagets framtid. Negativa kassaflöden i rörelsen i övrigt, dvs. dess försäljning och dess vanliga löpande kostnader, skapar däremot en mer befogad oro för bolagets förmåga till fortlevnad, men avvägningen måste läsaren själv vara kapabel att göra. För större bolag finns generellt kassaflödesanalyser för läsare som vill slippa goodwill och avskrivningstider m.m.

Resultaträkningen innebär däremot att de investeringar som nu genomförs inte kostnadsförs med hela beloppet direkt utan att de istället intecknas i framtiden. För att en sådan periodisering och matchning skall vara genomförbar krävs det att going concern antagandet är givet, menar Lönnqvist.

Lönnqvist anser att det finns en viss fara att läsaren inte ser den stora skillnaden mellan kassaflödesanalysen och resultaträkningen. Anledningen till detta missförstånd är att många tycker att det är samma siffror bortsett från de justeringar som genomförts (enligt den indirekta metoden). Skillnaden ligger i att i kassaflödesanalysen görs dessa för att komma tillbaka till de riktiga kassaflödena, dvs. de reala penningströmmarna. För att minska chansen till missförstånd rörande dessa begrepp kan man använda sig av IASB:s direktmetod. Denna metod tydliggör skillnaderna bättre. Hur mycket pengar som kommer från kunder, vad som har betalats ut i löner och vad som har betalats ut till leverantörer osv. Utav de tre till fyra rapporter som kommer från ett större bolag så är en utav dessa frikopplad från going concern antagandet, detta är kassaflödesanalysen.

4.3.2. Gränsområdet

Lönnqvist menar att det finns ett gränsområde då det är rimligt att anta att bolaget kommer att kunna fortsätta med sin verksamhet. T.ex. är det rimligt att anta att bolag som Volvo AB kommer att kunna fortsätta. Bevisligen går bolag i konkurs, men experterna anser att det är en svår bedömningsfråga när det är dags att växla om och därmed helt släppa den traditionella redovisningen.

4.3.3. Goodwill

Goodwill är ett övervärde som är baserat på att det finns extra goda framtida vinster i företaget och extra god lönsamhet i någon enhet och Lönnqvist anser att det är uppenbart att detta övervärde är in-tecknad i framtiden, och därav är beroende av going concern antagandet. Han anser att detta värde skall minskas ned till noll om antagandet om going concern ej är givet, dvs. om bolaget bedöms vara en icke going concern.

4.3.4. Om en mer tvingande lagstiftning

Lönnqvist anser att principen är relevant så som den är formulerad idag och anser inte att man skall föra mer tvingande regler in i själva redovisningen. Han menar att bolaget istället borde tilldelas en skyldighet att lämna uppgifter om beräknade försäljningsvärden på tillgångarna. Goodwill skall tilldelas värdet noll och normalt anser Lönnqvist även att bolaget kan sälja dotterbolaget där ett eventuellt goodwillvärde finns kvar, samtidigt som han ifrågasätter vilken trovärdighet sådana siffror skulle komma att få.

Under våra intervjuer med Smith och Lönnqvist ifrågasatte vi om inte delen att frångå principen blir irrelevant, om inte någon tillämpar det i sin redovisning. Som presenterat tidigare i vår studie så har inte ens bolag i likvidation redovisat till likvidations värden. Båda experterna håller här med om att bolag som har givit upp men ändå redovisar enligt going concern agerar felaktigt. Efter vi presenterat resultatet av vår studie av konkursade bolag fick vi dock Lönnqvist övertygad om att det trots allt finns ett gränsområde där det vore rimligt med en mer tvingande lagstiftning gällande going concern innebärande att bolag i likvidation bör tvingas att ändra sina redovisningsprinciper och därmed redovisa likvidationsvärden.

Lönnqvist håller också med om reglerna för att frångå principen blir irrelevanta då tillämpningen av likvidationsvärden aldrig genomförs i praktiken. Han anser även att det är befogat att stämma revisorer där det kan bedömas uppenbart att denne hade kunskap om att bolaget skulle gå i konkurs.

4.3.5. Företagsledningens motvilja

Smith och Lönnqvist menar att ingen företagsledning skulle vilja erkänna att bolaget går dåligt.

Om exempelvis ett bolaget håller på med forskning och utveckling, har de stora immateriella tillgångar. Dessa tillgångar kan det vara besvärligt att sälja och vilken företagsledning skulle vilja redovisa likvidationsvärden för dessa (som skulle vara noll)? Hoppet är det sista som överger bolaget menar Lönnqvist. Han drar här en parallell till examensarbeten vid institutionen som behandlat avskrivningar på goodwill jämfört med nedskrivningar. Generellt har dessa kommit fram till resultatet

att kostnaden för avskrivning verkar vara mycket större än kostnaden för nedskrivningar. Vid fråga om nedskrivningar däremot så ger det utslag för ungefär samma sak; att företagsledningen skall skriva i årsredovisningen att framtiden ser dålig ut. Lönnqvist menar att det framförallt är hos de mindre bolagen som ett sådant negativt uttalande får en omfattande effekt. Mindre bolag har samtidigt mindre möjligheter att ta fram tillförlitliga försäljningsvärden eftersom de har mindre resurser till sitt förfogande.

4.3.6. Revisorns uttalande och intressenter

Experterna anser att revisorns uttalande och bedömning om going concern är av litet intresse för de olika intressentgrupperna. Ett visst intresse skulle kunna finnas bland kreditgivarna, men de anser att banker antingen kan skaffa sig en egen uppfattning eller själva begära in siffror i samband med ett eventuellt omförhandlande.

Aktieplacerare tittar enligt Lönnqvist sällan på möjligheten att få tillbaka sina pengar vid en eventuell konkurs. Istället ligger deras fokus på att bedöma affärsidéns hållbarhet i kombination med ledningens kompetens att effektivt bedriva denna verksamhet. Dessa frågor är enligt Lönnqvist av mycket större betydelse än vad man kan sälja lite utrustning för.

Lönnqvist anser att om det nutida försäljningsvärdet är väldigt lågt är detta bara ett problem då den löpande verksamheten inte rullar och går. Han anser att detta fokus på nutida försäljningsvärde är felaktigt. Han menar att det är ett klart problem ur kreditgivarens synpunkt att det finns väldigt lite pengar kvar i bolaget men problemet uppstår först när den löpande verksamheten går så dåligt att det blir en konkurs. Han anser att det är sig inget problem för företag att ha nutida försäljningsvärden (likvidationsvärden) som bara är hälften av det redovisade värdet, så länge de medför nytt i den verksamhet som de själva bedriver. Att se till likvidationsvärden anser Lönnqvist bara vara intressant då det bevisligen är dags att likvidera. Lönnqvist anser att det bara är befogat att tillgripa likvidationsvärden när bolaget har givit upp och insett att affärsidén inte håller. Han belyser också problematiken med att redovisningen kommer så sällan och att det ofta inte finns resurser eller vilja att ändra sina redovisningsprinciper. Starkare tvingande regler att tillämpa likvidationsvärden vid misstanke om konkurs tror experterna kan leda till att bolagen ger upp flera år i förväg.

Lönnqvist ifrågasätter skarpt att läsare av årsredovisningar eller kvartalsrapporter skulle vara intresserade av ett uttalande om att bolaget inte längre är en going concern. Lönnqvist menar att ur investerarnas perspektiv blir aktien i vilket fall värdelös och intresset att ligga kvar som ägare blir lågt. Dessutom tror han att om företagen själva skulle berätta om sina svårigheter, så kommer leverantörer dra sig ur, kräva betalning i förskott samt vägra leverera. Bankerna, dvs. stora långivare blir de största intressenterna i denna fråga. Genom likvidationsvärden skulle de få bättre bild av

vilka pengar de kan tänkas få tillbaka vid en konkurs och hur mycket som idag kvarstår och genom detta lättare kunna uppskatta kreditförlusterna.

4.3.7. Båda experter tycker att principen måste vara kvar

Lönnqvist motiverar detta med att dagens redovisningen baseras på att bolaget kommer att kunna leva vidare och utifrån dessa förutsättningar kan året beskrivas utifrån en resultat- och balansräkning. Han menar att det är upp till läsaren att vara medveten om denna grundförutsättning eftersom hoppet är det sista som överger företaget och dess ledning. I generella drag anser han att revisorn måste ingripa då det är uppenbart att bolaget inte kommer att kunna fortsätta sin verksamhet samtidigt som de fortfarande har avskrivningstider på 25 år. Det främsta argumentet hos redovisningsteoretikerna för att behålla principen är att resultatet är bättre än kassaflödet och resultatet förutsätter presumtionen om going concern.

4.3.8. Revisionsplikten

Lönnqvist anser att om revisionsplikten avskaffas flyttas ansvaret för bedömningen av principen istället till marknaden, dvs. till banker och långgivare. Han drar här en parallell till nya ABL med bundet och fritt EK, där staten har dragit sig tillbaka väldigt och istället låter marknaden själv reglera problematiken. Han menar att det förmodligen är så det kommer vara även för redovisningen. Tar man bort revisorn flyttas ansvaret för bedömningen av going concern till bankerna och de kan antingen få uppgifter via redovisningen eller begära in uppgifter på annat vis. Anledningen till att han tror att bankerna kommer bli den nya ansvarstagaren är framförallt att de har det största intresset av bedömningen av going concern.

Lönnqvist menar även att själva going concern bedömningen inte borde vara så svår att göra externt, dvs. utanför bolaget. Han menar att om man ser generellt på ett företags tillgångar, kan andra bolag relativt enkelt göra en överslagskalkyl på dess likvidationsvärden. Materiella tillgångar som fastigheter är ofta lätta att sälja samtidigt som immateriella tillgångar i de flesta fall blir värda noll. Övrig utrustning kommer bli värt högst hälften, eller liknande. Lönnqvist anser att detta är relativt snabbt gjort för en extern part istället för att man med lagar tvingar företaget själv att uppskatta värdena. Han menar att de som investerar i bolag, de som lånar ut till bolag och de som gör affärer med bolag smiter undan sin naturliga roll om de inte själva deltar i denna bedömning och han tycker att det är svårt att kräva att redovisningen skall ta hand om det här. Att ställa kravet att årsredovisningar skall uttala sig om framtidsutsikter och liknande är för mycket begärt.

Experterna menar att läsaren måste göra mer egna bedömningar. Läsaren har fått dels en resultat- och balansräkning baserat på going concern. Samtidigt har de fått en kassaflödesanalys som inte baseras på några antaganden om framtiden. Utifrån denna

anser han att läsaren själv skall kunna uppskatta hur pengar flödar i organisationen. Enligt Lönnqvist måste användaren av årsredovisningen förstå att redovisningens fokus är att spegla vad som har hänt snarare än att göra korrekta prognoser om framtiden och huruvida bolaget kommer att gå i konkurs eller inte. Han ifrågasätter skarpt om redovisningen någonsin kommer kunna ha en sådan prognosfunktion för att utföra en sådan bedömning.

Lönnqvist anser dock att redovisningen har en hyfsad prognosfunktion givet going concern, men om vi vill ha en prognos för att om going concern inte kommer att inträffa, så måste det vara upp till läsaren att skaffa sig en egen uppfattning om bolagets möjligheter till fortlevnad. Han menar att läsaren av årsredovisningen oftast är bolag som har tid och resurser att själva göra bedömningen. Båda experterna anser att det finns för mycket osäkerheter på marknaden för att redovisaren själv effektivt skall kunna göra bedömningar om bolagets förmåga till going concern. Att konkurrensen kommer att bli hårdare för den produkt man säljer kan man inte alltid förutse, plötsligt kanske ett kinesiskt bolag inträder på marknaden och erbjuder kvalitativa produkter till lägre priser. Denna typ av bedömning och prognoser anser de inte redovisningen kan bidra med utan de måste göras av de externa parter som ger sig in i den världen.

Experterna anser att om t.ex. en handelsstudent skulle vilja utvärdera bolagets förmåga till going concern, skall denna sätta sig och titta på en kassaflödesanalys. Ur denna kan sedan utläsas hur stora investeringar som gjorts. Studenten får själv försöka uppskatta hur mycket av dessa investeringar som var nödvändiga för bolagets vardagliga drift till skillnad från investeringar som var gjorda för bolagets expansion. Bolaget i fråga är alltid beroende av att generera pengar via den löpande verksamheten som behövs för ersättningsinvesteringar. Klarar de inte av detta krav går bolaget i omkull.

Lönnqvist menar att om man uttrycker överlevnad eller going concern i kassaflödestermerna så innebär going concern förmågan att kunna finansiera ersättningsinvesteringarna själv, utan att behöva gå till ägaren eller att behöva låna för att få extra kapital.

4.3.9. Behov av förändring

Lönnqvist och Smith anser inte det behövs några större förändringar av going concern principen. Lönnqvist ser det personligen som en utbildningsfråga att läsaren skall veta att för att en resultat- och balansräkning skall vara någorlunda riktig så förutsätter den en presumtion om going concern. Givet att bolaget kommer att ha en någorlunda lönsamhet på maskiner och inventarier under avskrivningstiden så ger detta en hyfsad prognos. Däremot så anser Lönnqvist att man skulle kunna förtydliga presentationen av resultat- och balansräkningen i årsredovisningen genom att skriva ut att dessa

förutsätter att going concern gäller. Lönnqvist ser detta som något självklart men tycker att det skulle underlätta för oerfarna användare utav årsredovisningen.

4.3.10. Krav på förvaltningsberättelsen

Vi förde fram ett förslag vi fått utifrån intervjun med Jan Hanner, Redovisningsexpert på Öhrlings; att ställa krav på företagen att mer kvalitativt skriva text om going concern situationen i sin förvaltningsberättelse. Lönnqvist höll med om att detta skulle göra informationen mer framkomlig men han hänvisade återigen till att de externa parterna ändå inte kan frångå sitt ansvar, dvs. att själva skapa sig en uppfattning och göra bedömningen om going concern. Att kräva att redovisningen skall göra jobbet åt dem är som att ”sätta geten till trädgårdsmästaren”, dvs. att kräva att företagsledningen själva skall berätta att företaget har problem. Detta kommer företagsledningen så länge som möjligt försöka undvika.

5. ANALYS

I följande kapitel analyserar vi empirin och kopplar den till referensramen. Det ges även utrymme för författarnas egna ståndpunkter.

5.1. PRINCIPENS STATUS

Det är svårt att ur litteraturen identifiera exakt hur fortlevnadsprincipen har kommit att bli en grundläggande princip inom redovisningen. Vi delar Pär Falkmans uppfattning att den sannolikt har sitt ursprung i den redovisningsteoretiska modellvärlden snarare än i konkreta praktiska redovisningsfrågor, att principen ursprungligen har använts för att beskriva vissa aspekter av praxis snarare än för att motivera utformningen av densamma. Med tiden har principen tillsammans med ett antal ytterligare principer lyfts upp till att bli en av grundstenarna i lagstiftning och normgivning. Diskussionen har vid de tillfällen då principen har lyfts in i regelverken varit i det närmaste obefintlig på grund av att fortlevnadsprincipen via de praktiska aspekter som en gång gav upphov till principens uppkomst redan varit en del av den praxis som format större delen av regelverken. Ett försök till beskrivning av praxis har alltså blivit del av ett principiellt ramverk som skall ligga till grund för att utforma praxis. Detta samtidigt som praxis i sig är under stor förändring på grund av att omvärlden och synen på företagande förändrats och därigenom borde föranleda en genomgång av de gamla ”beskrivande” principerna innan de läggs som grund för lagstiftning och normgivning.

Man kan fråga sig om fortlevnadsprincipen verkligen speglar de behov som redovisningen idag skall fylla och ifall den inte bromsar utvecklingen av en redovisningspraxis som uppfyller kraven på rättvisande bild. I förarbetena till Årsredovisningslagen sades att man förväntar sig att god redovisningssed och därmed de normgivande organen så småningom kommer att ta hänsyn till rättvisande bild vid utformningen av praxis. Drygt tio år senare kan vi se att utvecklingen snarare har gått åt motsatt håll, åtminstone i fråga om fortlevnadsprincipen. I Bokföringsnämndens nya vägledning har man snarare försökt minska betydelsen av rättvisande bild och säger dessutom att principerna inte skall frångås ifall inte alternativ uttryckligen ges i deras vägledning.

Ur ett politiskt perspektiv har man önskat att det borde vara enklare att starta och driva företag inte minst av arbetsmarknadspolitiska skäl. Utifrån den ståndpunkten kan man försvara en förenkling av redovisningsreglerna och andra åtgärder som t.ex. borttagande av revisionsplikten. Problematiken blir ju då att informationsinnehållet i redovisningen urholkas. Företagare antas ju i ett sådant resonemang sakna den kompetens som krävs för att bedöma olika framtidsscenariers ekonomiska konsekvenser och värden av långsiktiga investeringar. Man kan alltså undra om BFN verkligen agerar i bokföringens intresse eller istället utifrån en rädsla att bli kritiserade

för att företräda en för komplicerad redovisningsstandard, obeaktat att den kanske skulle ha positiva effekter på årsredovisningens informationsinnehåll och användbarhet för externa intressenter.

5.2. KOMPETENS

I våra intervjuer har vi fått bekräftat att fortlevnadsprincipen inte är en stor fråga för redovisningens praktiker och att det principiella kunnandet generellt sett är lågt. Praktikernas fokus ligger på regeltillämpning och konkreta frågeställningar och de jobbar tämligen långt ifrån redovisningsteoretikernas föreställningsramar. Kravet på rättvisande bild har inte fått något större genomslag i svensk redovisning eftersom man, förmodligen med rätta, antar att det finansiella kunnandet är lågt. Det blir svårt att ge en ekonomiskt rättvisande bild ifall man inte har kunskapen om grundläggande finansiella begrepp som t.ex. nuvärde, risk, diskonteringsränta, real options m.m. Eftersom anlita av externa konsulter skulle vara såväl dyrt som tidskrävande kan detta ses som ett orimligt krav. Vi tänker här inte närmare gå in på diskussionen huruvida det utan den nödvändiga kompetensen är lämpligt att driva aktiebolag, en bolagsform vars hela idé just bygger på finansiella grunder. Men ifall nu ekonomiskt eller redovisningsteoretiskt kunnande inte skall vara något grundkrav för företagande så måste man motivera fortlevnadsprincipens existens i normgivningen och just detta anser vi vara svårt. Vi kan bara hålla med Pär Falkman om åsikten att de traditionella principerna och då i synnerhet fortlevnadsprincipen saknar betydelse i dagens praxis.

5.3. OLIKA INTRESSENTGRUPPERS PERSPEKTIV

När man tittar på företagsledningens och styrelsens ansvar att bedöma det egna företags förutsättning till fortlevnad så måste man ställa sig frågan ifall de verkligen skulle driva verksamheten vidare ifall de inte själva trodde på framtida positiva kassaflöden. I annat fall skulle de rimligen så snabbt som möjligt avveckla och likvidera verksamheten för att om möjligt kunna rädda en del av det egna kapitalet och i de fall de har ägarintresse också få tillbaka en del av det satsade kapitalet. I de fall denna framtidstro är orimlig kan detta tänkas bero dels på okunnighet och oförmåga att göra ekonomiska kalkyler och dels på en övertro på affärsidén och de resurser man har att tillgå.

Men man skall betänka förhållandet mellan risk och avkastning. Ägarna till ett företag kan tänkas acceptera tämligen stora risker ifall storleken på möjliga framtida avkastningar överstiger dessa risker. Det kan t.ex. vara värt att fortsätta en verksamhet med bara 20% överlevnadschans ifall man beräknas kunna få tillbaka 100 gånger det satsade kapitalet om man lyckas. Trots liten sannolikhet för fortlevnad kan det alltså ur företagsledningens och ägarnas perspektiv vara rationellt att fortsätta verksamheten. De flesta andra intressentgrupper som inte kan ta del av residualavkastningen som banker, leverantörer och kunder måste istället se till sin möjliga avkastning på de

resurser de tillhandahåller företaget och kommer därmed förmodligen inte vilja ta samma stora risk och skulle vid vetskap om risken kräva pantsättningar, borgensåtaganden, depositioner, förskottsbetalningar m.m.

Vem har då nytta utav going concern bedömningen? Enligt vår uppfattning är långgivaren den främsta intressenten av denna bedömning. Detta eftersom likvidationsvärden ger en bättre bild av den summa de kan tänkas få tillbaka vid en eventuell konkurs. Banken får en uppfattning av vad som kvarstår och kan utifrån detta lättare uppskatta de eventuella kreditförlusterna. Visserligen har ofta banker möjligheten att göra egna bedömningar utöver årsredovisningen men om bedömningen i årsredovisningen verkligen genomfördes på ett seriöst sätt i praktiken och verkligen ställde frågan om bolagets förmåga till fortlevnad på sin spets så skulle en sådan bedömning få större betydelse ur deras perspektiv.

Ur ett ägarperspektiv tror vi att man framförallt ser till affärsidéns hållbarhet och ledningens kompetens och sällan funderar på möjligheter att få tillbaka pengar vid en eventuell konkurs. Om revisorn skulle uttala sig om att bolagets fortlevnad är osäker tror vi däremot att det finns en stor risk att aktien förlorar sitt värde då intresset att vara kvar som ägare blir lågt. Som vi tidigare diskuterat i den internationella jämförelsen kommer den negativa effekten bli större i ett inledande skede, då marknaden ännu inte vant sig vid denna typ av negativa uttalanden. På lång sikt däremot tror vi att ett uttalande i ett tidigt skede kan leda till ett ökat krismedvetande och att fler åtgärder genomförs för att rädda bolaget i tid, t.ex. genom ägartillskott.

För leverantörer tror vi att ett uttalande om non going concern kan innebära ett flertal negativa effekter. Detta kan innebära allt från att kräva betalning i förskott till att fullständigt vägra att leverera. Därför skulle ett uttalande om bolagets tvivelaktiga förmåga till fortsatt drift förmodligen ha förödande effekter för alla företag som är i ständigt behov av varuleveranser.

Även kunder har ett intresse av att veta att exempelvis en viktig leverantör troligtvis kommer att gå omkull, eftersom detta kan få en direkt effekt på deras verksamhet.

För anställda i bolaget finns också ett intresse att veta om bolaget kommer att bestå eller inte. Ledningen vet förmodligen om den aktuella situationen men anställda på mer operativa nivåer kanske inte har samma insikt i företagets problem. Risken finns att duktig personal lämnar företaget vid första signalen om problem. Ett uttalande i årsredovisningen om att bolagets förmåga till fortlevnad är osäker kan å andra sidan skapa ett krismedvetande i bolaget och exempelvis få de anställda att arbeta hårdare och hålla igen i löneförhandlingar för att kunna säkra bolagets fortlevnadsförmåga.

Samhället har ett behov av att få en rättvisande bild av företaget i redovisningen eftersom detta motverkar eventuella ekonomiska kriser. Som tidigare presenterats om Danmarks going concern tillämpning hade ett flertal mycket oväntade konkurser skett, där bolagen hade redovisat enligt going concern i den senaste årsredovisningen men

ändå gått omkull snart därefter. Detta hade en relativt omfattande effekt på den Danska ekonomin och vi anser att det är av väsentlig betydelse att vikt läggs på bedömningen av going concern, innan liknande händelser inträffar i Sverige. Den samhällsekonomiska effekten skapas först då det rör sig om hundratals bolag.

Om bolag skulle redovisa sina tillåningar till nutida försäljningsvärden (likvidationsvärden) skulle detta också skapa en väldig fördel för bolagets konkurrenter. Enligt vår aspekt är det givet att ett bolag inte vill att deras konkurrenter skall få för mycket insikt i den egna verksamheten. Ett uttalande om att det går dåligt skulle kunna få konkurrenten att lägga in den taktiska stöten som säkerligen får omkull bolaget som kanske annars skulle klarat sig.

5.4. FRÅNGÅENDE AV PRINCIPEN

Fortlevnadsprincipen är i Sverige ett självklart antagande som skall ligga till grund för företagets redovisning av balansräkning och resultaträkning samt deras tillhörande noter. Därmed blir årsredovisningens siffror jämförbara både gentemot tidigare år och gentemot andra företag. Principens tillämpning säkerställer såväl kontinuitet som rättvisa, men i situationer där möjligheten till fortlevnad är högst osäker eller t.o.m. orimlig kan tillämpning av den leda till att företagets balansräkning inte längre ger en ekonomiskt rättvisande bild av företagets ställning. Ett byte av värderingsprinciper till likvidationsvärden skulle i dessa fall ge en mer rättvisande bild av företagets balansräkning. Å andra sidan skulle företagets resultaträkning av ett principbyte påverkas på ett sätt som skulle göra den oanvändbar och inte på något sätt spegla det senaste årets eller årens skeenden på ett rättvisande sätt. I ett företag som befinner sig i likvidation har dock företagets resultaträkning redan förlorat sin betydelse som värderingsinstrument och enda tänkbara konsekvensen av ett principbyte skulle vara en kortsiktig förflyttning av skatteeffekter från ett år till ett annat ifall bolaget som likvideras har orealiserade vinster. Dessutom är resultaträkningen inte förknippad med några juridiska konsekvenser. Lagstiftaren ställer krav på det egna kapitalets storlek och därmed balansräkningens struktur, men ett företag kan i resultaträkningen redovisa i princip hur stora förluster som helst, så länge inte de balanserade förlusterna inte eliminerar det egna kapitalet.

5.5. BEDÖMNINGEN

Vår undersökning av bolag i konkurs visar tydligt att bedömningen om fortsatt drift i dagens praxis görs oberoende av principens tillämpning. Även om förvaltningsberättelse eller noter innehåller starka indikationer på att företagets fortsatta drift inte kan anses rimlig får detta inga effekter på tillämpningen av fortlevnadsprincipen. I de fall företagsledningen i årsredovisningen underlåter att peka på omständigheter som uppenbart hotar bolagets fortlevnad, faller det på revisorns ansvar att bedöma företagets förutsättning för att fortsätta sin verksamhet och att i sin

revisionsberättelse yttra sin avvikande mening. Skulle inte heller revisionsberättelsen ge någon information om tvivel angående företagets fortsatta drift blir det upp till användaren av företagets redovisning att göra sin egen bedömning.

Lönnqvist belyser särskilt detta ansvar för årsredovisningens användare. Han anser att bolag, som oftast är användare, smiter undan sin naturliga roll genom att låta bedömningen för framtiden ligga på årsredovisningen när de egentligen inte skulle ha några problem att själva göra en extern bedömning om bolagets fortlevnad.

Vi anser dock att det är väsentligt att om vi nu har en princip som going concern att den tillämpas på ett sätt som ger en rättvisande bild av bolaget och understryker återigen att styrelsen samt revisorn bör ha ett ansvar för bedömningen av going concern.

Det största ansvaret för bedömningen om going concern skall ligga hos företaget eftersom de ansvarar för att eventuell kontrollbalansräkning upprättas samt att dokumentationen är tillräcklig. Vi håller här med Pär Falkmans resonemang att revisorns bedömning endast kan göras utifrån den information som finns tillgänglig. Utifrån den informationen kan han agera kontrollant och dokumentera eventuella osäkerheter kring bolagets fortlevnad. Styrelsen och ledningen innehar också den bästa kunskapen om branschen, konkurrensen och andra externa faktorer som kan påverka bolagets möjlighet till fortlevnad. Dock håller vi med Lönnqvists åsikt att hoppet är det sista som överger bolaget och att man därmed in i det sista kommer att hävda going concern. Det är i dessa fall, då det är uppenbart att bolaget kommer att gå omkull, som revisorn måste uttala sig i sin revisionsberättelse.

Jan Hanner anser att revisorns bedömning skall bygga på sunt förnuft. Pär Falkman har ett liknande resonemang och anser att revisorns bedömning skall ske ur en samhällsekonomisk synpunkt istället för ur ett helt siffermässigt perspektiv. Han menar att det skall bygga mer på känsla och en avvägning utav olika kvalitativa förutsättningar. Vi håller med om dessa resonemang men anser trots allt att viss vikt skall läggas vid att titta på bolagets kassaflöden, soliditet samt andra finansiella rapporter som inte är baserade på going concern antagandet.

Rörande tidsramen för bedömningen anger RS 570 samt IFRS att bedömningen skall göras på minst ett år, däremot anges ingen specifik tidsram i den svenska årsredovisningslagen. Rune Lönnqvist anser att bedömningen skall göras för lika lång tid som den längsta avskrivningstiden på ett utav bolagets tillgångar. Detta resonemang anser vi dock lite orimligt då detta kan röra sig om avskrivningstider över 30 år för t.ex. fastigheter. Istället tycker vi att bedömningen bör baseras på den tidsperiod som bolaget har möjlighet att överblicka. Exempelvis om bolaget känner till att det kommer ett domstolsbeslut om 15 månader som kan leda till att bolaget inte längre kommer att kunna fortsätta med sin verksamhet skall bedömningen även ta hänsyn till detta, trots att det överstiger ett års tid.

5.6. OTILLBÖRLIG ANVÄNDNING

I en situation där frångående av fortlevnadsprincipen blir allmänt accepterad som alternativ i redovisningspraxis kan det uppstå problem med företagsledning som byter värderingsprinciper av andra anledningar än tveksamheter om fortsatt drift. Ett skifte skulle felaktigt kunna användas för att flytta resultat effekter eller mörka missförhållanden i företagets förvaltning genom att förvränga resultaträkningens informationsinnehåll. Frågan är dock om inte riskerna som är förknippade med att gå ut och offentliggöra tvivel om företagets fortlevnad (självuppfyllande profetia) i praktiken effektivt skulle hindra sådan otillbörlig användning. Dessutom finns det idag ändå inga hinder för ett företag att skriva ner sina tillgångars värden så länge detta kan motiveras. Effekten kan alltså uppnås utan att behöva motivera detta med företagets upphörande.

5.7. GOING CONCERN INTERNATIONELLT

Tidigare presenterade vi hur going concern tillämpas ur ett internationellt perspektiv. Vi presenterade mycket kortfattat regelverk samt praxis i 8 länder inklusive Sverige. Detta för att kunna utvärdera deras tillämpning jämfört med svensk praxis och förhoppningsvis komma fram till nya förslag för Sverige. Anledningen till vi inte gjort en rent empirisk jämförelse av länderna tidigare i uppsatsen beror på att informationen till viss del hade olika fokus, vilket försvårade möjligheten till en ren jämförelse länderna emellan.

Vid denna jämförelse bör nämnas att vi inte i allt för omfattande utsträckning studerat ländernas övriga lagar och redovisningsprinciper, vilket möjligtvis kan leda till misstolkningar rörande den faktiska going concern tillämpningen i respektive land. Vi har inte heller presenterat sociala samt politiska faktorer som kan ha en inverkan på going concern principen. Vissa utav dessa länder skiljer sig åt i form av företagskultur och regelverk vilket kan försvåra jämförelsen länderna emellan.

Exempelvis har ett land som Argentina ett helt annat företagsklimat än Sverige, vilket gör det svårt att motivera en liknande praktik i Sverige. Deras tillämpning är dock att alltid tillämpa nutida försäljningsvärden i sin värdering för alla sina tillgångar samt aldrig skifta värderingsprinciper, vilket vi inte tycker är något att rekommendera i Sverige även om affärskulturen hade varit liknande. Argentinas ekonomi har historiskt sett varit drabbad av hyperinflation och därför är värdering enligt verkliga värden det enda rimliga. Argentina erbjöd också möjligheten till externa partners (företag och revisorer) att uttala sig i årsredovisningen. Vi samt våra intervjupersoner tror inte att det skulle praktiskt lämpligt att införa en sådan praxis i Sverige.

Intressant att observera var hur omfattande debatten om ämnet hade varit i respektive land. Danmark och Australien hade haft omfattande diskussioner kring principen till följd av ekonomisk regression under slutet av 1980- och början av 1990 talet. Sverige

hade en liknande ekonomisk nedgång under samma tidsperiod, dock fick vi under intervjuprocessen klart för oss att någon liknande debatt inte hade förekommit i Sverige.

Som presenterat tidigare var syftet med den internationella jämförelsen av principen att komma med förslag till eventuella förändringar i regelverk och praxis. Som redovisningsspecialist Jan Hanner påpekat finns inget tydligt regelverk som bolag i Sverige skall tillämpa då going concern icke gäller. Därför presenterar vi följande proposition för Sverige:

Sverige har som tidigare sagts inget tvång på att ändra sina redovisningsprinciper vid den tidpunkten bolaget befinner sig i likvidation, dvs. att skriva ner tillgångar till likvidationsvärden. Det finns heller inga krav på att tillgångar som forskning och utveckling skall behöva värderas i from av nutida försäljningsvärden.

5.7.1. Krav på likvidationsvärden

Vi håller med praxis att vissa immateriella tillgångar är svåra att omvärdera till nutida försäljningsvärden men vi skulle däremot vilja se en mer tvingande lagstiftning för fasta tillgångar då bolaget faktiskt befinner sig i likvidation, att bolagen tvingas ändra sina redovisningsprinciper till respektive likvidationsvärden.

5.7.2. Avsättningar

Tre utav de länder vi undersökte har speciella regler för hur avsättningar skall skötas då going concern principen inte längre är tillämplig. Vi anser att det bör finnas krav på att avsättningar skall göras för likvidationskostanden samt för de lönekostnader som kvarstår (Belgien). Vi anser även att avsättningar som gjorts utan avtal med extern part samt avsättningar som enbart gjort av moraliska skäl utan kontrakt bör frigöras (Tyskland). I varje enskilt fall skall bedömningar rörande avsättningar göras ur ett mer kortsiktigt perspektiv. Företag måste ställa sig frågan om avsättningarna verkligen är rimliga med tanke på att bolaget faktiskt befinner sig i likvidation.

5.7.3. Ansvar

Vi anser att det bör läggas ett större ansvar på såväl styrelse samt revisorn rörande bedömningen om going concern (Belgien). Vi håller även med tyska teoretiker om att ett tidigt uttalande om non going concern skulle ge en mer rättvisande bild av företaget. Teoretikerna anser även att om likvidationsvärden presenteras i ett tidigt skede så kan detta lättare möjliggöra ett ingrepp innan det är för sent.

Som Jan Hanner framfört så tror vi att uttalanden om non going concern i svensk praxis skulle leda till en "Kiss of Death", eller en misslyckad företagsrekonstruktion (Österrike) i ett inledande skede då praxis förändras, eftersom marknaden inte är van vid dessa typer av negativa uttalanden. På sikt tror vi däremot att ett tidigt uttalande

om osäkerheten i bolaget kan leda till en positiv ”turnaround effekt” då krismedvetandet i bolaget ökar.

5.7.4. Förvaltningsberättelsen

I Belgien tillämpas specialregler rörande going concern antagandet; Då bolaget redovisat en förlust under två år i rad eller om balansräkningen skjuter upp en förlust i balansräkningen, skall det redogöras i förvaltningsberättelsen varför bolaget väljer att fortfarande värdera enligt going concern principen. Dessa regler tycker vi mycket väl skulle kunna införas även i det Svenska regelverket.

5.8. BOLAG I LIKVIDATION

I vår studie av konkurser fann vi två bolag som på balansdagen var i likvidation. Trots detta fortsatte de att redovisa enligt going concern principen, dvs. de behöll sina historiska värden samtidigt som de gjorde periodisering och avskrivningar på som om bolaget skulle fortlöpa sin verksamhet.

Vi anser att bolag som redan befinner sig i likvidationsprocessen men trots detta fortsätter att redovisa enligt historiska värden i sin balansräkning gör fel. De strider inte direkt mot lagrummet eftersom inget tvång finns att tillämpa värdering till likvidationsvärden. Vi anser dock att det strider mot att ge en rättvisande bild av bolagets verkliga situation i sin redovisning.

Redovisningsexpert expert Jan Hanner, för i sin intervju fram att det är upp till revisorn att förstå att en periodisering inte kan ge en rättvisande bild om going concern inte kan antas gälla. Vi håller med om detta resonemang men anser även att en större vikt skall läggas på bolagets redovisning och att en förändring måste ske även i företagarnas redovisningspraxis.

Vi tror att en mer tvingade lagstiftning för bolag i likvidation måste införas. Detta är samtliga våra experter överens om. Dock anser vi inte att det räcker med att endast tillämpa likvidationsvärden. Jan Hanner tycker att mycket kan utläsas indirekt ur andra regelverk och att bolag och revisorer där indirekt kan utläsa hur de bör resonera vid likvidation.

Vi anser emellertid att det behövs tydligare och mer konkreta regler eller normer för hur bolag skall redovisa enligt s.k. ”non going concern” vid den tidpunkten då bolaget befinner sig i en likvidationsfas. Vi kan hålla med om att vissa revisorer möjligtvis kan utläsa detta från andra regelverk. För att bolaget själv däremot skall kunna förändra sina redovisningsprinciper, måste ett mer klart regelverk finnas tillgängligt, som ger detaljerade direktiv för vad som skall göras. Det är också av väsentlig betydelse att digitala redovisningssystem uppdateras på sådant sätt så att en förändring i praxis verkligen blir genomförbar.

Om det är så att en kontrollbalansräkning har upprättats tidigare under året, bör det finnas ett krav på att denna skall presenteras i årsredovisningen. Denna ståndpunkt styrktes ytterligare vid intervjun med Pär Falkman som hade en liknande åsikt i frågan. Enligt vår åsikt bör även eventuell kvarvarande goodwill, vid likvidationen minskas ned till noll. Detta eftersom detta baseras på extra goda framtida vinster och eftersom bolaget inte kommer att fortsätta sin verksamhet anser vi det oriktigt att behålla ett sådant värde då bolaget är i likvidation. Detta värde är så uppenbart framtidsinriktat att det helt förlorar sitt värde vid en likvidation. Detta ställningstagande delas även av Pär Falkman samt Rune Lönnqvist.

En annan synpunkt på det kvalitativa i förvaltningsberättelsen framförde redovisningsspecialist Jan Hanner. Han menar att mera av årsredovisningens innehåll skall skrivas ut verbalt. Texten skall vara utformad på ett sådant sätt att det motiverar varför siffrorna ser ut på det sett som de gör och vad detta innebär. Vi anser att då redovisning sker enligt non going concern skall detta tydligt presenteras i förvaltningsberättelsen. Dessutom skall företag i de fall då going concern principen tillämpas formulera en motivering till varför den är applicerad. Även detta skall skrivas ut i förvaltningsberättelsen. Detta tror vi kan motivera såväl styrelse som revisor att faktiskt göra en kvalificerad bedömning.

Det borde tydligt presenteras för läsaren att resultaträkningen samt balansräkningen är direkt baserade på going concern presumptionen emedan kassaflödesanalysen är helt oberoende av denna princip.

5.9. REVISORNS ROLL

I vår studie av konkurser har vi funnit att revisionsberättelsen i många fall givit en god indikation på att bolaget varit i svårigheter, då den i 60% av fallen avvek från standard. I många fall har anmärkningarna handlat om rent teknisk information som att halva aktiekapitalet är förbrukat, årsredovisningen lämnats in för sent eller att skatter betalats för sent. Dessa uttalanden kräver ingen bedömning från revisorns sida utan innebär bara ett fullgörande av en upplysningsplikt. Inte desto mindre är informationen värdefull för den användare som vill bedöma ett företags ställning. I 15% av fallen har revisorn uttryckt sin avvikande mening om företagets fortsatta drift. Just detta uttalande kräver en bedömning av bolagets affärsmässiga förutsättningar och är därför naturligtvis extra intressant för externa intressenter. Utifrån våra undersökningsresultat vill vi påstå att revisionen som kontrollfunktion fungerar väl och i många fall ger värdefulla varningsflaggor för redovisningens användare.

Som Pär Falkman mycket riktigt påpekar skall revisorn hålla sig oberoende och därmed måste han eller hon hålla sig utanför vid sammanställningen av den årsredovisning som senare skall revideras. Därför anser vi att de krav som ställs på revisorn vad gäller bedömningen av fortsatt drift är ändamålsenliga och tillräckliga. Att utöka kraven skulle riskera revisorns oberoende.

5.10. OM TVINGANDE REGELVERK

Hur skall då regelverket se ut då bolagets framtid är synnerligen osäker? Detta har vi inte fått några tydliga svar på i våra intervjuer. Anledningen till detta tror vi framförallt är att detta är en mycket svår fråga och ett starkt uttalande blir nästintill ett politiskt ställningstagande. Hoppet är som sagt det sista som överger bolaget och vi tror att det är svårt att tvinga företag till att frångå going concern i sin redovisning om det inte är alldeles uppenbart att bolaget kommer att gå i likvidation eller konkurs.

6. SLUTSATSER OCH DISKUSSION

I detta kapitel presenterar och diskuterar vi de slutsatser vi har dragit ur föregående analys. Vi ger förslag på en alternativ formulering av fortlevnadsprincipen och ger slutligen uppslag till nya uppsatsämnen.

6.1. SLUTSATS

Vi har i vår forskning utgått ifrån att antagandet om going concern alltid är givet. Vår undersökning av 101 konkursade bolag bekräftar detta antagande eftersom inget av de undersökta bolagen i sitt sista bokslut frångått fortlevnadsprincipen inte ens då de befinner sig i likvidation eller rekonstruktion.

Med utgångspunkt av våra intervjuer har vi kommit fram till att företagen oftast inte gör någon kvalificerad bedömning av sin egen förmåga till fortsatt drift. Detta tror vi till stor del beror på en bristande ekonomisk kompetens hos företagen samt en möjlig ovilja att se besvärliga framtidsscenarioer. Frågan kompliceras ytterligare av att det verkar finnas en allmän bild av att uttalandet av en negativ bedömning skulle innebära en självuppfyllande profetia. Eftersom marknaden inte är van vid sådana uttalanden kan den tänkas reagera väldigt starkt. Därför har vi funnit att det bland experter verkar vara en utbredd uppfattning att redovisningens användare själv bör göra sin bedömning utifrån den tillhandahållna informationen. Ur vår egen undersökning har vi sett att det i främsta hand är revisorns revisionsberättelse som fungerar som effektiv varningsflagga.

Vad gäller frågan om ett tvingande regelverk som föreskriver ett avsteg från fortlevnadsprincipen i situationer där fortlevnaden är hotad så kan vi inte ge något tydligt svar då bedömningen är svår och måste göras utifrån varje enskilt bolags situation. Däremot har vi lyckats få vår uppfattning stärkt att bolag som redan befinner sig i likvidation borde upprätta sin redovisning enligt icke going concern.

Vad gäller principens status i dagens redovisningspraxis har vi kommit fram till att dess betydelse är i det närmaste obefintlig, eftersom den inte diskuteras i samband med aktuella redovisningsfrågor och ej heller ingår i argumentationen vid utformningen av nya regler och normer. Principen verkar leva ett eget liv i redovisningsteorin och regelverkens föreställningsramar utan att ha någon större inverkan på praxis och god redovisningssed.

Om principen överhuvudtaget skall ingå i regelverken skulle vi vilja föreslå en alternativ formulering av principen som lyder: ”Redovisningen skall spegla företagets egen bedömning av dess förutsättning till fortsatt drift.”

6.2. FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING

Vi har under arbetets gång fått känslan att vi snarare väckt fler frågor än vad vi har kunnat besvara. Det skulle t.ex. vara intressant att titta djupare på samtliga grundläggande principers ställning och tillämpning i dagens praxis. Vi skulle även gärna se att det gjordes en jämförande studie mellan de skilda redovisningsteorier som ligger till grund för svensk normgivning respektive IASB:s normgivning eftersom vi fått bilden av att dessa håller på att glida isär.

7. KÄLLFÖRTECKNING

LITTERATUR

- Edenhammar, H. & Thorell, P., *Företagens Redovisning - Att förstå årsredovisningar* (Uppsala, 5:e uppl, 2005).
- Ordelleide, D. & KPMG, *TRANSACC: Transnational Accounting* (New York, 2:a uppl, 2001).
- Patel, R. & Davidson, B., *Forskningsmetodikens Grunder* (Lund, 3:e uppl, 2003).
- Smith, D., *Redovisningens Språk* (Lund, 3:e uppl, 2006).
- Thomasson, J., Arvidson, P., Lindquist, H., Larson, O. & Rohlin, L., *Den nya affärsredovisningen* (Lund, 14th uppl, 2003).
-

ELEKTRONISKA KÄLLOR

- Företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet, (2006-11-08),
<http://fefiuid.fek.uu.se/Exawebb/kallkritik.htm>, 2007-05-15
-

DIREKTIV, NORMGIVNING OCH LAGAR

- Aktiebolagslagen
- Bokföringslagen
- Bokföringsnämndens Allmänna Råd
- Bokföringsnämndens vägledning för mindre aktiebolag (utkast februari 2007)
- EG:s första bolagsrättsliga direktiv (68/151/EEG, celex: 31968L0151)
- EG:s fjärde bolagsrättsliga direktiv (78/660/EEG, celex: 31978L0660)
- FAR SRS:s Vägledning Om årsredovisning i aktiebolag
- Internationell redovisningsstandard i Sverige - IFRS/IAS 2007
- Regeringens Proposition 1995/1996:10, Års- och Koncernredovisning
- Revisionsstandard i Sverige
- Årsredovisningslagen
-

MUNTLIGA KÄLLOR

Falkman, Pär, Ernst & Young, intervju genomfördes 24:e maj 2007

Hanner, Jan, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, telefonintervju genomfördes 26:e april 2007

Lönnqvist, Rune, Företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet, Telefonintervju genomfördes 21:a maj 2007

Smith, Dag, Företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet, Telefonintervjuer genomfördes 25:e och 26:e april 2007

Sundaeus, Pär, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, telefonsamtal genomfördes torsdag 12:april 2007

Thimfors, Claes, Öhrlings PricewaterhouseCoopers, telefonintervju genomfördes 26:e april 2007

BILAGA I: BOLAG I STUDIE

Följande är en lista på de 101 företag som vi granskade i vår studie av konkursade bolag:

A OHLSSONS ÅKERI AB	556250-5817
A&O Kocken AB	556503-3759
AB Åby Badbolag	556460-2976
Abido AB	556635-9633
Acme Associates AB	556295-8883
Alfta Rehab Center AB	556461-1605
Allobi AB	556601-7397
Alpha Sweden AB	556613-6478
Aros Sanerings AB	556552-3296
ATAP, Protection-Group AB	556654-1339
Biro Potatis AB	556454-7734
Bryggeri-Produkter i Nacka AB	556543-2969
Bular Transport AB	556502-5128
Bygg & Plåtslageri Hantverkarna i Skåne ...	556662-1057
Care Service BM AB	556655-9042
Center Accent Clean AB	556480-6999
Center Accent Entrepreneur AB	556490-0305
Charkmästarn Västerås AB	556346-7819
Christer Palm Bygg & Konsult AB	556478-5664
dabotexogen AB	556551-1663
Dala Bygg & Vattenteknik AB	556581-6583
Daleke Grafiska AB	556474-1550
Distributören i Gävle AB	556358-2831
Dobber Clothing AB	556553-4301
DR Service i Sundbyberg AB	556452-7165
EIR-Bygg AB	556489-6735
Elektrotryck AB	556216-2213
Ergonomia Clean Städservice AB	556377-6409
ETK Mur och Puts AB	556579-5902
EUD Teknik AB	556481-5982
Eurobasic Marketing AB	556592-8297
Exicometer Consulting AB	556230-6703
Falcon Air AB	556204-3702
FA-Tec AB	556252-1210
FBE Konsult AB	556641-0493
Figal AB	556314-7551
Fly Me Sweden AB	556642-8727

Foto Design i Mullsjö AB	556316-6452
Fålhagens Taxi AB	556269-0791
G-Lack Automotive AB	556537-9954
Gottröra HVB AB	556558-6558
Grandester Liquidation AB	556044-6519
Gästrike Djursjukhus AB	556528-0822
Göta Timmele Färgeri AB	556623-3150
Hans Segerfeldt AB	556554-3443
HERWI AB	556591-6318
H-Rör AB	556133-1983
HTG-bolagen Entreprenad AB	556206-3197
I.B. Mekaniska i Kungälv AB	556284-4356
Iberica Bageri AB	556647-6114
Intensivutbildning Sverige AB	556628-7750
JB Bygg & Inredning AB	556638-7725
Jensen & Sjögren Bygg AB	556449-5454
JMS Tidningstryckarna AB	556673-9115
JR Teknik Produktion AB	556262-3404
KLIPPAN AB	556360-1821
Klippan Mölndal AB	556036-7137
Kvalitetsbyggen Gävle AB	556624-7838
Kvalitetsproduktion i Degerfors AB	556453-3163
KÅ Hå Komponenter AB	556564-7699
Laholms Tryckeri Offset AB	556380-3781
Libra AB	556475-6566
Lidingö Schoolaris AB	556557-6310
Marknadsmedia i Värmland AB	556647-2105
MAVAR/Leverera AB	556546-7155
MRT System AB	556201-8324
Målarvarvet Stålbyggnad AB	556558-9990
NP Försäljningskanalen AB	556643-8429
Nytorget i Hallsberg AB	556329-0344
OctaCom Stockholm AB	556516-2087
Ogolnon i Sundsvall AB	556533-3985
ProVerum Fondkommission AB	556382-2963
PST Industrial Components Sweden AB	556485-3108
Q-Pro AB	556622-2054
R Söderberg Bygg AB	556598-9109
Remarkable Retail Marketing Sweden AB	556581-1303
RKC Sweden AB	556130-7975
Rotik AB	556203-8637

Saps AB	556415-7195
SE Bygg & Förvaltning AB	556051-0314
Skövdes Bygg och Montageservice, Montera ...	556652-8047
Staben i Tungelsta AB	556645-1000
Stockholms Centralservice AB	556548-3111
Swe Fly AB	556490-0271
Swedline Express AB	556095-3993
Swedtel AB	556114-9492
Svensk Kompositutveckling AB	556527-8768
Sörens Bröd AB	556400-2854
Taxi City 13200 AB	556633-3943
Tertzia gruppen AB	556344-2853
Tidax AB	556512-5019
Transfixx Örebro AB	556666-2408
Trapa Natans AB	556230-6422
W.A.Y. AB	556631-0925
Vaxö Entreprenad AB	556534-4883
Vickans Bar AB	556411-2299
Viking Extern Säkerhet AB	556609-1426
Värnamo Belysning AB	556271-4666
Västsvenska Fotolaboratoriet AB	556076-0786
Åsa & Hallands Transport AB	556328-2655
Åsha åkeri AB	556612-6768